

SENJA
KOMMUNE

Overordnet besøksstrategi 2025-2035

Senja kommune

Innhold

1. Innledning	2
1.1 Formål med en overordnet besøksstrategi	3
1.2 Forankring og prosess	3
Involvering av interessenter	4
Grunnlagsdokumenter av betydning	4
Bærekraftig reisemål	6
Nasjonalparkkommune	6
Kommunale planer og rammeverk	6
2. Mål og verdigrunnlag	8
2.1 Mål for samfunnet	8
2.2 Mål for naturen	9
2.3 Mål for reiselivet	10
3. Kunnskapsgrunnlaget	11
3.1. Beskrivelse av det naturbaserte reisemålet	11
3.2 Natur- og kulturverdier	12
3.3 Lokalsamfunn	14
3.4 Verdiskaping	16
3.5 Sikkerhet, beredskap og risikoanalyse	18
3.6 Den besøkende	19
3.7 Utfordringer knyttet til drift og vedlikehold	20
4. Grunnleggende prinsipper og strategiske grep	21
4.1 Grunnleggende prinsipper	22
4.2 Styring av ferdsel	23
4.2.1 Prioriterte strekninger og soner	25
4.2.2 Verktøy for styring av ferdsel	29
4.3 Utforming av lokasjoner	32
4.4 Bred verdiskaping	33
4.4.1 Sážža - Senja Naturhus som katalysator	34
5. Om handlingsplanen	35
Vedlegg	35
Referanser	35

1. Innledning

Senja kommune har utfordringer knyttet til økende besøk, og stort behov for fasiliteter som toaletter og avfallshåndtering. Flere utkikkspunkter og utfartssteder har problemer med menneskelig forurensning, og veinettet og parkeringsplasser er ikke alltid dimensjonert for mengden bilturister. Særlig villcamping har blitt et problem, noe som krever en koordinert innsats fra kommunen og reiselivet i formidling og kommunikasjon av hvordan besøkende skal opptre på en ansvarlig måte. Samtidig er turisme en svært viktig næring i regionen og for kommunen. Det er et stort behov for styring av ferdsel gjennom helhetlig og langsiktig planlegging.

Besøksforvaltning er et verktøy som sikrer bærekraftig utvikling og legger til rette for omfattende lokal verdiskaping (Nærings- og fiskeridepartementet, 2023). Det innebærer å ha god kunnskap om det naturområdet man forvalter, samt en plan for å håndtere utfordringer knyttet til turisme og friluftsliv. Denne metoden støtter langsiktig og helhetlig planlegging, slik at bruken av et område kan styres i tråd med definerte mål. Besøksforvaltning tar hensyn til alle som besøker et område, fordi slitasjen på et reisemål er den samme uavhengig av hvem som forårsaker den. Dette innebærer at selv lokalbefolkningen regnes som besøkende i denne sammenhengen. Målet er å ivareta natur- og kulturverdier, allemannsretten, opplevelsen og sikkerheten. I tillegg skal arbeidet med besøksforvaltning involvere lokalsamfunnet, slik at trivsel og bolyst opprettholdes, og det legges til rette for lokal verdiskaping. På den måten skal besøksstrategien også ivareta folkehelsen til befolkningen i kommunen, og inngår i så måte i kommunens helhetlige arbeid for å fremme helse og trivsel, forebygge sykdom og utjevne sosiale forskjeller, Jf. § 4 i Folkehelseloven «Kommunens ansvar for folkehelsearbeid».

Den overordnede besøksstrategien til Senja kommune er organisert i fem kapitler. Det første kapittelet beskriver sentrale interessenter, grunnlagsdokumenter av betydning, samt kommunale planer og rammeverk som er relevante. Kapittel 2 handler om mål og verdigrunnlag for kommunens besøksforvaltning. Kapittel 3 gir en oversikt av Senja kommune som et naturbasert reisemål med en sammenfatning av natur- og kulturverdier, lokalsamfunn, sikkerhet og beredskap. Kapittel 4 er en analyse av målene sett i lys av kunnskapen og beskriver strategiske grep for bærekraftig besøksforvaltning og bred verdiskaping. Kapittel 5 er en kort beskrivelse av oppbyggingen til handlingsplanen med tilhørende vedlegg (vedlegg 2).

Vedlegg 1 er oversikt over lokasjoner i Senja kommune med beskrivelser av tilrettelegging og hvilke områder som skal prioriteres i besøksforvaltningen. Vedlegg 3 er rapporten Bærekraftig besøksforvaltning i Midt-Troms (2019), et viktig dokument for bakgrunn og historikk.

1.1 Formål med en overordnet besøksstrategi

Den overordnede besøksstrategien er ment å være et styringsdokument for besøksforvaltning i Senja kommune, og er utformet som en besøksstrategi i tråd med Miljødirektoratets veiledere for naturbaserte områder med mye besøk. Dokumentet gir et grunnlag for prinsipper i utformingen av stedsspesifikke besøksstrategier for å sikre medvirkning og løsninger som fungerer for de enkelte lokasjonene, nærliggende naturområder og berørte lokalsamfunn. Denne tilnærmingen sikrer at tiltakene er tilpasset lokale forhold og behov, noe som øker effektiviteten og bidrar til sosial, kulturell, naturmessig, og økonomisk verdiskapning i regionen. Figur 1 viser hvordan den overordnede besøksstrategien gir retning til besøksforvaltningen som helhet, og har som formål å samordne ulike arbeid og strategidokumenter i kommunen.

Figur 1. Sammenhengen mellom overordnet besøksstrategi, stedsspesifikke besøksstrategier og annen besøksforvaltning.

Eksisterende stedsspesifikke besøksstrategier i verneområder i Senja kommune er en viktig del av denne oversikten, i tillegg til annen besøksforvaltning som foregår parallelt, som re-sertifisering av Senja som bærekraftig reisemål, temaplanen *Plan for Friluftslivets ferdselsårer*, videreutvikling av et potensielt besøkssenter *Sázza Senja Naturhus* i Øverbotn, for å nevne noe.

1.2 Forankring og prosess

Arbeidet med denne overordnede besøksstrategien og plan for lokasjoner er forankret i vedtak pkt. 5 i KST sak 77/2021 den 27.05.21: "Formannskapet ber om sak til kommunestyret 16. september der kostnader og plan angående toaletter, permanent, på de utfartsstedene som er kartlagt. Arkitektonisk utforming og FDV bør ligge ved".

Besøksstrategien bygger blant annet på rapporten «Bærekraftig besøksforvaltning i Midt-Troms» fra mai 2019 (vedlegg 3), med en oppdatert liste og kart over lokasjoner, status, og behov (vedlegg 1).

Masterplan for reiseliv, *Senjaregionen som attraktivt og bærekraftig besøksmål "Senja - By Invitation"*, er integrert i målsetningene til reisemålet. Masterplanen revideres i 2025 i forbindelse

med re-merking av Senja som bærekraftig reisemål i 2026. Det samme gjelder andre dokumenter og planer i kommunen som berører næringsliv, kultur, natur, friluftsliv, arealplanlegging, med mer.

Involvering av interessenter

Tverrsektorielt arbeid og offentlig medvirkning er sentralt for helhetlig besøksforvaltning. Like viktig er det å integrere lovverk, sørge for planforankring og tidlig avklaring av roller og ansvar blant samarbeidspartnere og interessenter. Dette vil styrke plansammenhengen og sikre bred medvirkning i utviklingsprosessen. I utvikling av stedsspesifikke besøksstrategier skal det gjøres en interessent-analyse der interessenter involveres gjennom prosessarbeid for å identifisere utfordringer, muligheter, mål og strategier. Samarbeid, dialog og samsnakking har vist seg sentralt for å løse utfordringer i dagens turisme og samfunnsutvikling (Viken m.fl., 2020). Særlig viktige interessenter for besøksforvaltning i Senja kommune fremkommer av listen under. Oversikten ekskluderer ikke andre aktører/interesser.

- Lokalbefolkning
- Grunneiere
- Reindrift
- Landbruk
- Dyreliv og økosystem
- Lokalt næringsliv
- Lag og foreninger
- Fritidsboligeiere
- Kulturinstitusjoner
- Museum og besøkssentre
- Lokalt næringsliv
- Bil- og bobilutleiere
- Transportnæring
- Statens vegvesen
- Vernemyndigheter
- Annen offentlig forvaltning
- Regionale råd
- Destinasjonsselskap
- Reisemålsledelse
- Ulike typer besøkende

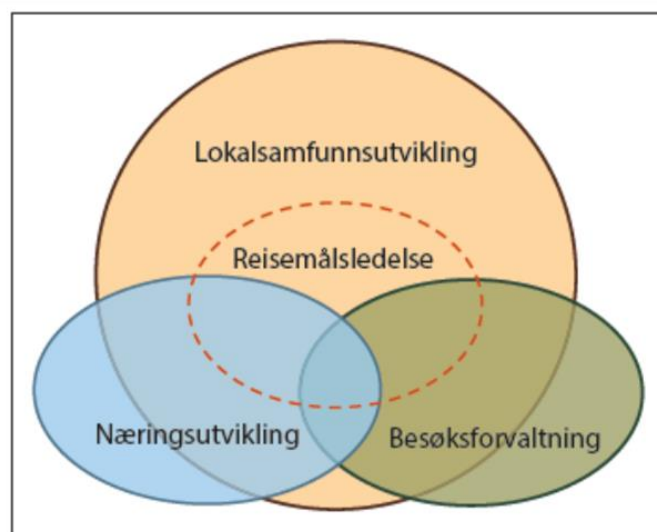
Grunnlagsdokumenter av betydning

Arbeidet med en overordnet besøksstrategi er forankret i flere grunnlagsdokumenter som er vedtatt av Senja kommune. Planverk inkluderer samfunnsdelen, arealdelen, kommunedelplan for naturmangfold, næringsplan, plan for friluftslivets ferdselsårer, kulturmiljøplan og budsjett/økonomiplan. Planen bygger også på Folkehelseoversikten. Oppfølging av Regional Næringsplan 2018-2022 ble gjort gjennom rapporten Bærekraftig besøksforvaltning i Midt-Troms, som denne overordnede besøksstrategien følger opp. Det ble i rapporten foreslått ulike tiltak for å tilrettelegge bedre for besøkende, inkludert toalettfasiliteter, avfallshåndtering,

parkeringsløsninger, informasjonstavler, stimerking og skilting. Lokasjonene i dagens Senja kommune er blitt videreført i en oppdatert liste og kart, og flere lokasjoner med behov for besøksforvaltning er lagt til. Det ble i rapporten stadfestet at reiselivsnæringen skal ha fortsatt vekst, samtidig som en slik utvikling må gjøres kontrollert og med hensyn til lokalbefolkningen, naturen og miljøet.

Fortsatt vekst i reiselivsnæringen er et mål i Masterplan for reiseliv, *Senjaregionen som attraktivt og bærekraftig besøksmål "Senja – By invitation"*. Der fastslås det at turismen skal utvikles på en måte som både støtter lokal økonomi og beskytter miljøet. Dette inkluderer håndtering av den økende mengden besøkende, redusere negative effekter på natur og lokalsamfunn, og sørge for at infrastrukturen, som toalett og søppelfasiliteter, er tilstrekkelig og godt vedlikeholdt. Dette styrkes av tilrådingen i Nasjonal reiselivsstrategi 2030 *"Sterke inntrykk med små avtrykk"* som sier at framtidens reiseliv må være planlagt ut fra et helhetsperspektiv, og tilby fordeler for alle involverte parter.

Ukontrollert turisme kan belaste bl.a. sårbare naturområder, dyreliv, reindrift, kulturskatter, innbyggere, frivillige organisasjoner og beredskapsetater. Derfor er et helhetlig samspill avgjørende for at reisemål og næringsaktivitet skal utvikles på en bærekraftig og langsiktig måte. Slik kan besøksforvaltning være et sentralt element både i lokalsamfunnsutvikling, reisemålsutvikling, og naturforvaltning, som beskrevet i reisemålsutvalgets utredning til Nærings- og fiskeridepartementet *"Leve og oppleve - Reisemål for en bærekraftig framtid"* (NOU 2023: 10). Utvalget poengterer at besøksstrategier bør integreres i kommunale planer for å sikre omfattende deltakelse og bidra til lokal samfunnsutvikling (figur 2).

Figur 2. Sammenhengen mellom besøksforvaltning, samfunnsutvikling, og reisemålsledelse.

Kilde: NOU 2023: 10, s. 46.

Den overordnede besøksstrategien for Senja kommune følger definisjonen for besøksforvaltning fra Norges offentlige utredninger (NOU) *"Leve og oppleve"* som "innebærer å utvikle strategier og benytte ulike verktøy for å forebygge og avbøte uønskede konsekvenser av besøk på naturmiljø, kulturmiljø og/eller i lokalsamfunn, og øke den sosiale, kulturelle, økonomiske og miljømessige verdiskapingen av besøk" (2030: 10, s. 74-75). Når det oppstår motstridende mål mellom å

ivareta verneverdiene, tilrettelegge for besøkende og fremme lokal verdiskaping, skal ivaretagelsen av verneverdiene prioriteres høyest.

Et grunnleggende prinsipp i Senja kommunes kommunedelplan for naturmangfold (2022a) er å følge gjeldende lover og forskrifter for å bevare natur, landskap og biologisk mangfold på land, i vann og i havet for fremtidige generasjoner. I saker som påvirker natur og miljø, skal det utredes tiltak for å unngå, begrense eller kompensere for skade, i tråd med prinsippene i naturmangfoldloven. Bevaring av naturmangfold skal prioriteres, og avbøtende tiltak vurderes der påvirkning ikke kan unngås (Senja kommune, 2022a, s.18).

Bærekraftig reisemål

Senja er sertifisert som bærekraftig reisemål gjennom Innovasjon Norges ordning “Merket for bærekraftig reisemål”. Merkeordningen er et styringssystem for reisemål som ønsker å jobbe langsiktig og fokusert med bærekraft i reiselivet. Med ordningen følger verktøy og innhold for reisemålsledelse og styring av det lokale reiselivet. Det kan også søkes støtte til aktiviteter som skal gjennomføres underveis. Med sertifiseringen ‘Bærekraftig reisemål’ forplikter reisemålet seg til å følge de 10 prinsippene for bærekraftig reiseliv, om kontinuerlige forbedringer på reisemålet. Reisemålsledelsen er et viktig organ for Senja kommune, med representasjon fra både politikk og administrasjon. Visit Senja region er sekretariat for reisemålsledelsen gjennom avtalen Senja kommune har med visitselskapet. Senja kommune har egen besøksforvalter som jobber målrettet både på kort og lang sikt for at Senja skal være et bærekraftig reisemål. Oppgavene innenfor besøksforvaltning er komplekse og omfattende, og det er nødvendig for kommunen å ha tilstrekkelig kapasitet og riktig kompetanse for å ivareta disse oppgavene på en god måte.

Nasjonalparkkommune

Senja kommune fikk status som nasjonalparkkommune i 2021. Kommunen er også medlem i foreningen Norges nasjonalparkkommuner. Som nasjonalparkkommune må kommunen levere på en rekke kriterier med rapportering til Miljødirektoratet innen utgangen av hver valgperiode. Det er viktig å forankre oppfylling av disse kriteriene i kommunens planer og strategier, inkludert overordnet besøksstrategien. Nasjonalparkkommunen skal kontinuerlig og aktivt vurdere behovet for endringer og forbedringer som støtter merkevarens mål om økt besøk, større verdiskaping og bedre vern. Nasjonalparkkommunen skal aktivt bidra som en del av merkevaren gjennom egne tiltak eller i samarbeid med andre relevante aktører som verneområdestyrer, besøkssentre, næringsliv, grunneiere, frivillige organisasjoner og andre samarbeidspartnere.

Kommunale planer og rammeverk

I utarbeidelsen av en overordnet besøksstrategi for en kommune, er det flere grunnlagsdokumenter som spiller en kritisk rolle som styringsdokumenter. Disse dokumentene sikrer at strategien er forankret i kommunens overordnede mål og retningslinjer. Kommuneplanens samfunnsdel og arealdel setter rammer for samfunnsutvikling og arealbruk. Samfunnsdelen av kommuneplanen gir retning for ønsket samfunnsutvikling og setter langsiktige mål. Arealdelen spesifiserer bruk av arealer og ressurser, noe som er kritisk for å koordinere fysiske tiltak innen turisme.

Andre relevante planer som har tett sammenheng med overordnet besøksstrategi, er:

- Strategisk næringsplan, som fokuserer på økonomisk utvikling og kan inkludere spesifikke strategier for å støtte turistnæringen.
- Plan for friluftslivets ferdselsårer som fokuserer på tilrettelegging og utvikling av stier og ruter for friluftsliv.
- Kulturmiljøplan som har som formål å beskytte og formidle kommunens historiske og kulturelle verdier. Kulturmiljøplanen sikrer at historiske og kulturelle verdier blir bevart og integrert i turisttilbudet der det er naturlig og forsvarlig. Skal utarbeides i 2028.
- Kommunedelplan for naturmangfold med strategier for å bevare biologisk mangfold.

Prioriterte tiltak forankret i handlingsdelen til den overordnede besøksstrategien skal løpende innarbeides i budsjett og økonomiplan for å allokere nødvendige ressurser for å støtte og gjennomføre en helhetlig besøksforvaltning i kommunen.

Arbeidet med besøksstrategier er tett koblet til flere relevante lovverk for å sikre at alle tiltak og aktiviteter er i tråd med nasjonale retningslinjer og beskyttelseskrav.

- Naturmangfoldloven spiller en sentral rolle ved å legge føringer for bevaring av biologisk mangfold, økosystemer og naturlige prosesser, noe som er essensielt i områder med høy naturverdi.
- Friluftsloven gir retningslinjer for allmennhetens tilgang til og bruk av utmark, og sikrer at friluftaktiviteter blir ivare tatt på en bærekraftig måte.
- Plan- og bygningsloven er fundamentet for all arealplanlegging og byggesaksbehandling i kommunene, og sikrer at utviklingen av turistattraksjoner og infrastruktur skjer i tråd med overordnede planer for arealbruk og samfunnsutvikling.
- Vegtrafikkloven danner grunnlag for ferdsel på veg med motorvogn, og sier at enhver skal ferdes hensynsfullt og være aktpågivende og varsom slik at annen trafikk ikke unødig blir hindret eller forstyrret. Vegfarende skal også vise hensyn mot dem som bor eller oppholder seg ved vegen.
- Friluftsloven § 14 åpner for å kreve avgift for adgang til friluftsområder, inkludert tilknyttede parkeringsplasser, dersom tre vilkår er oppfylt. For det første må det være et friluftsområde, og avgiften må knyttes til tilrettelegging for friluftsliv. For det andre må det være gjennomført tiltak til fordel for friluftsbukere, og avgift kan ikke kreves dersom tiltakene er fullt ut finansiert av eksterne midler, som offentlige tilskudd. Til slutt må avgiften være rimelig og stå i forhold til kostnadene for etablering og vedlikehold av tiltakene. Kommunen må sikre at avgiften ikke overstiger selvkostnivået før den gir tillatelse til innkreving. Driftetere av slike utfartsparkeringer må følge parkeringsforskriften og være godkjent som virksomhet til å drive vilkårsparkering av Statens vegvesen i parkeringsregisteret.
- Folkehelseloven § 4 Kommunens ansvar for folkehelsearbeid. Folkehelseoversikten er et viktig grunnlagsdokument for planlegging og forvaltning, også innafor besøksforvaltning.

Sammen sikrer disse lovverkene at besøksstrategier utvikles og implementeres på en måte som respekterer naturverdier, fremmer bærekraftig bruk av landskapet, og støtter langsiktig samfunnsplanlegging.

2. Mål og verdigrunnlag

Den overordnede besøksstrategien er en begynnelse på et komplekst arbeid med behov for helhetlig målstyring (Stokke m.fl., 2023). I denne overordnende besøksstrategien benytter vi visjon og verdigrunnlag i vedtatte planer og strategier hos Senja kommune, samt nasjonale føringer på reiseliv. Lokal bærekraft er avhengig av lokale løsninger, noe som betyr at stedsspesifikke besøksstrategier skal utarbeides felles mål og visjon for stedet i medvirkning med lokalsamfunn og andre interessenter. Hovedspørsmål som da skal stilles er: I hvilken retning ønsker dere å utvikle det naturbaserte reisemålet, og for hvilken type besøkende? I denne overordnede besøksstrategien er målene satt fra vedtatte kommunale planer og strategier, samt nasjonale føringer som finnes i referanselisten.

2.1 Mål for samfunnet

Senja kommune sin overordnede visjon fra samfunnsdelen (2025) er:

«Et hav av muligheter - sammen skaper vi en robust, livskraftig og attraktiv bo- og næringskommune»

Dette betyr at besøksforvaltningen ikke skal skje på bekostning av innbyggers muligheter til å leve godt og trygt, både når det kommer til bruk av natur, tilgang til boliger, trygg trafikk, og arbeidsplasser. Kommunens arbeid med besøksforvaltning inngår i kommunens helhetlige arbeid for å fremme helse og trivsel, forebygge sykdom og utjevne sosiale forskjeller, Jf. § 4. Kommunens ansvar for folkehelsearbeid.

I kommunens samfunnsdel fram til 2038 er det tre utvalgte verdier som skal lede vei i oppnåelse av visjonen. De felles verdiene skal gjennomsyre metoder og mål, og være grunnlaget for arbeidet med utfordringer og muligheter i besøksforvaltningen, eksemplifisert med muligheter for tiltak for å støtte verdigrunnlaget fra kommuneplanens samfunnsdel:

“Raus: Vi er rause og inkluderende i møtet med hverandre, tilflyttere og gjester, og bidrar gjennom godt samarbeid og toleranse til at Senja er et godt sted å være.”

- Skape sosiale møteplasser som inkluderer innbyggere og besøkende
- Bygge gode holdninger og verdier som smitter over på besøkende
- Samarbeid mellom ressursmiljø, nabokommuner, og lokalbefolkning

“Framoverlent: Vi er framoverlent og nysgjerrige, og tar initiativ og viser pågangsmot. Slik er vi framtidsrettet og evner å gripe mulighetene.”

- Stimulere lokale reiselivsbedrifter til innovasjon
- Engasjere ungdom og bygge kompetanse lokalt
- Samarbeide på tvers av næringer og forvaltningsnivå

“Bærekraftig: Vi legger vekt på bærekraftig bruk av økonomiske og naturgitte ressurser for morgendagens behov og framtidige generasjoner.”

- Sterk profil for bærekraftig reiseliv og tydelig kommunikasjon til både tilreisende og lokale brukere av naturen
- Parkvesen/besøksverter har viktige roller i å styre besøkende

- Restaurering av sti og naturtyper, merking av sti og kanalisering
- Bred verdiskapning med turistopplevelser som bidrar positivt til natur og kultur

Friluftsliv og folkehelse

Levekårsundersøkelsen fra SSB viser at i 2021 hadde 82 % av befolkningen deltatt i korte fotturer i skogen eller på fjellet, en økning på 3 % fra 2020. For å forhindre en fremtidig nedgang i interesse for friluftsliv, er det viktig at kommunen støtter lag og foreninger som ønsker å utvikle friluftsområder videre (Senja kommune, 2023). Det er essensielt å sørge for at så mange som mulig har tilgang til de etablerte løypene og stiene. God merking av løyper og bruk av klopper er effektive tiltak for å beskytte naturen ved å redusere slitasje på de mest populære turstiene og områdene. Denne tilretteleggingen forbedrer også tilgjengeligheten og senker terskelen for bruk.

Et av målene i Helse- og omsorgsplanen til Senja kommune (2022a) er å øke innbyggernes fysiske aktivitet, forebygge ensomhet, og skape sosiale møteplasser. Friluftsliv og besøksforvaltning henger tett sammen. Bærekraftig reiselivsutvikling kan skape positive effekter på blant annet inkludering. Senja kommune jobber for å sikre god helse, livskvalitet og trivsel for alle innbyggere. Folkehelsearbeid inkluderer å skape et samfunn der deltakelse i frivillig arbeid oppleves som positivt og engasjerende, og der alle innbyggere kan bidra til fellesskapet på en meningsfull måte (Senja kommune, 2022a, s.45).

2.2 Mål for naturen

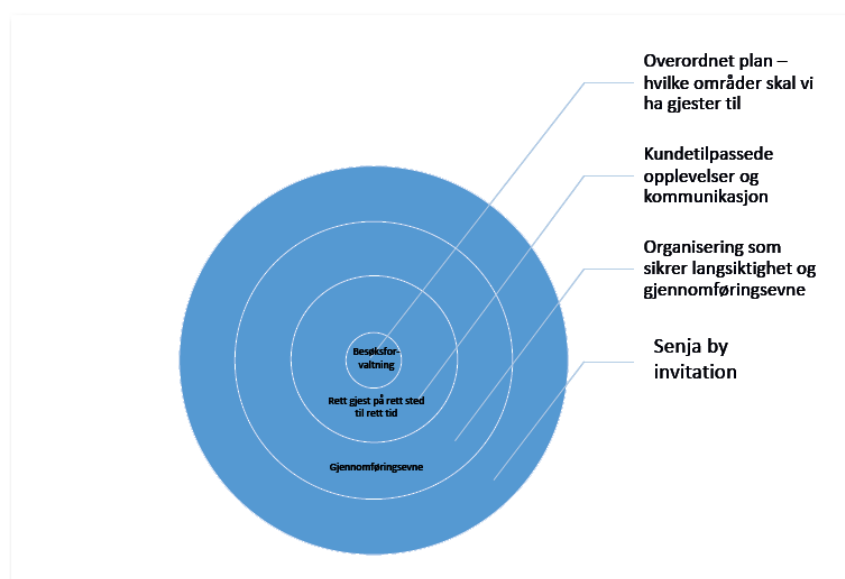
Senja kommune har vedtatt kommunedelplan for naturmangfold som har det overordnede målet om “å ta vare på natur og landskap, på land, i vann og i havet, og styrke naturmangfoldet i kommunen for fremtidige generasjoner” (sak 48/2022). Den overordnede besøksstrategien er utformet i tråd med målene i kommunedelplan for naturmangfold (2022a) på flere måter. Et bærende prinsipp i denne strategien er at vi skal styre ferdselen og tilrettelegge på måter som ikke bygger ned mer natur. Dette skal oppnås gjennom å påvirke besøkende til å ta gode valg, og tilrettelegge lokasjoner vi ønsker å kanalisere ferdselen til som tåler et høyt besøkstrykk. Tre delmål beskriver nærmere hva Senja kommune skal oppnå i kommunedelplan for naturmangfold, og her gir vi eksempler på hvordan god besøksforvaltning skal bidra til dette:

- *Senja kommune skal bevare arealer og natur som er viktige for vannmiljø, karbonlagring og klimatilpassing:* Behovstilpasset drift av toaletter og avfallshåndtering skal motvirke forurensing i vann og på land. Målrettet og stedstilpasset informasjon og kompetanseheving hos lokale reiselivaktører og guider, kan bidra til formidling av kunnskap om verdien av karbonlagring i myra, skogen, og tareskogen.
- *Senja kommune skal ta vare på et mangfold av landskaps- og naturtyper:* Gjennom besøksforvaltning i samarbeid med vernemyndigheter skal man i Senja kommune styre ferdsel av besøkende på en måte som ikke forringer landskapsverdier. Særlig er det viktig å beskytte sårbare naturtyper der mange besøkende ferdes og kan ha høy negativ innvirkning på, som strandvoller, myr, lavfuruskog, og fjellvegetasjon.
- *Senja kommune skal jobbe aktivt for at ingen arter og naturtyper skal utryddes, og at utviklingen for trua og nært trua arter og naturtyper skal forbedres:* Reiseliv og

lokalsamfunn kan tilby aktiviteter og opplevelser til besøkende som bidrar til restaurering av naturtyper, samt fjerning av fremmede arter som truer lokale arter.

2.3 Mål for reiselivet

I masterplan for reiseliv er visjonen for utvikling av bærekraftig reiseliv skissert i figur 3 under. «Senja - by invitation» betyr at kommunen skal ta mer aktiv styring over hvilke gjester man ønsker, og får på besøk til kommunen. Særlig viktig er det at besøkende får informasjon som klargjør hva slags reisemål Senja er og hva som forventes av dem.

Figur 3. Modellen “Senja - by invitation” fra masterplanen for reiseliv i Senja (s. 32).

Masterplanen påpeker at besøksforvaltningen må sørge for en overordnet plan for hvilke områder som skal tilrettelegges for besøk og hvordan disse skal forvaltes. Dette er sentralt for at reiselivet skal berike lokalsamfunn og naturen. Der besøksstrategien omhandler forvaltning, balanse og natur, vil reiselivsstrategien omhandle konsepter, markedsposisjonering og verdiskaping. Denne besøksstrategien skal være Senja kommune sin overordnede plan for hvilke områder vi skal ha gjester til. Dersom vi skal lykkes med å styre trafikken til ønskede soner krever det at kommunen i samarbeid med andre aktører følger opp forpliktelser og handlingsplaner. Blant annet må kommunen bidra aktivt sammen med Visit Senja for å fortsette arbeidet med re-sertifisering som Bærekraftig reisemål. Kundetilpassede opplevelser og kommunikasjon skal sikre at riktig type gjest kommer til riktig sted på riktig tidspunkt, noe som krever leveringsdyktige bedrifter og gode vertskap. Et delmål er å bygge sterkere bedrifter og nettverk, i tillegg til ansvarlig markedsføring som stiller krav til gjestene om å opptre med respekt mot lokalbefolkning og i naturen.

I Nasjonal Reiselivsstrategi 2030, utviklet av Innovasjon Norge med tilslutning fra hele det norske reiselivet, understrekes det at fremtidens reiseliv skal generere positiv verdi for næringslivet, besøkende, lokalsamfunn, innbyggere og planeten. Reiselivsaktiviteter skal fremme samfunnsutvikling ved å øke verdiskapingen og de positive effektene av reiselivet, samtidig som lokalsamfunnene blir mer tiltalende, innbyggerne mer tilfredse, og både klimaavtrykket og miljøbelastningen reduseres.

I veikart for reiselivsnæringen pekes det ut tre hovedmål av Nærings- og fiskeridepartementet (2024a); et mer lønnsomt reiseliv, et grønnere reiseliv, og et lokalt bærekraftig reiseliv. Det betinger at reiselivsnæringen skal øke sin konkurranseevne og verdiskaping innenfor bærekraftige rammer, samtidig som næringen skal redusere sitt klima- og miljøavtrykk og ta hensyn til naturens tålegrenser. Og ikke minst at reiselivsnæringen skal bidra til bærekraft lokalt og bidra til utvikling av attraktive lokalsamfunn.

Dette gjenspeiles i Senja kommunes strategiske næringsplan (2024a), med følgende hovedmål i strategihuset for 2024-2028:

- Senja kommune skal spille en aktiv rolle i forhold til regionale og statlige utviklingsaktører
- Senja kommune skal fylle rollen som tilrettelegger, og møte idéskapere og næringsliv med konstruktiv, profesjonell og løsningsorientert veiledning
- Senja kommune skal spille en aktiv rolle i forhold til regionale og statlige utviklingsaktører

3. Kunnskapsgrunnlaget

3.1. Beskrivelse av det naturbaserte reisemålet

Senja kommune ligger i Troms fylke og er kjent for sin vakre natur med dramatiske fjell, dype fjorder og sitt idylliske kystlandskap. Kommunen ble etablert 1. januar 2020 som et resultat av kommunesammenslåing. Den består av de tidligere kommunene Berg, Torsken, Tranøy og Lenvik. Senja kommune har et variert næringsliv, med fiskeri, havbruk, turisme og landbruk som viktige sektorer. I tillegg til fantastisk natur, er kommunen også kjent for sitt rike kultur- og friluftsliv.

Øya Senja, ofte omtalt som "Eventyrøya", er Norges nest største øy, Øya er kjent for sin spektakulære og varierte natur, som inkluderer dramatiske fjell, dype fjorder, idylliske strender og frodige skoger. Denne variasjonen gjenspeiler det mangfoldige landskapet man finner i hele Norge, noe som gir Senja kallenavnet "Norge i miniatyr". Senja er et populært reisemål for de som ønsker å oppleve norsk natur på sitt beste, med muligheter for å se midnattssol om sommeren og nordlys om vinteren.

Lenvikhalvøya har en interessant historie, med gamle fiskevær og bygder som vitner om en tid da fiske og jordbruk var de viktigste næringsveiene. Halvøya er et flott sted for de som ønsker å oppleve en kombinasjon av natur og kultur, og gir et godt utgangspunkt for å utforske resten av Senja og de omkringliggende områdene.

3.1.1 Opplevelseskvaliteter

Naturen og kultur er ofte hovedkvaliteter som trekker besøkende. Det er flere lokale aktører som tilbyr guidede turer i området. I sommersesongen kan man blant annet delta på guidede fisketurer, sightseeing med båt, kajakkture, hundeturer og fotturer som fokuserer på både natur og kultur. Om vinteren tilbys aktiviteter som hundekjøring, nordlyssafari og sightseeing.

Sjøen og strandsonen er viktige områder for fritid og rekreasjon for både lokalbefolkningen og besøkende. Friluftsliv spiller en sentral rolle i å fremme god livskvalitet samt fysisk og psykisk helse. Opplevelser i naturen øker interessen for og kunnskapen om naturen, og bidrar til å styrke

miljøbevisstheten blant folk. Friluftsliv er en viktig faktor for å oppnå sosial, klima- og miljømessig bærekraftig utvikling i det norske samfunnet. Disse områdene bør sees i sammenheng med tilgangsvier, parkeringsmuligheter, renovasjon og lignende, for å sikre gode og helhetlige løsninger (Senja kommune, 2022).

3.1.2 Stier og andre ferdselsårer

I Senja kommune finnes det et bredt spekter av stier og andre ferdselsårer, både i nærmiljøet og over større områder. Temaplanen Friluftslivets ferdselsårer skal kobles med denne overordnede besøksstrategien for å sikre at stier og andre ruter er en del av helhetlig besøksforvaltning og at styring av ferdsel ikke er til utilbørlig trengsel for innbyggernes bruk av stier og ferdselsårer.

3.2 Natur- og kulturverdier

Gjesteundersøkelser indikerer at besøkende trekkes til Senja for å nyte den vakre naturen, hvor fotografering og turgåing er de mest populære aktivitetene blant både norske og internasjonale gjester (Nordnorsk Reiseliv AS, 2025). Samtidig observeres det en økning i negative effekter på miljøet på grunn av uønsket oppførsel fra turister, samt overbelastning av visse populære steder. For eksempel har noen turstier blitt betydelig bredere, noe som fører til økt erosjon av vegetasjon, forringelse av det estetiske landskapet, og økt ulykkesrisiko ettersom stiene gradvis forvandles til sand (Arnekleiv, m.fl., 2024). En av utfordringene som fremgår av analysene er en generell mangel på kunnskap om trafikk og slitasje, noe som forsterker de negative miljøkonsekvensene på populære turiststeder som Senja.

3.2.1. Natur- og kulturverdiene generelt

Senja kommune har en unik kombinasjon av storslått natur og rike kulturhistoriske verdier. Øya er kjent for sitt varierte landskap, som spenner fra dramatiske fjell og dype fjorder til hvite sandstrender og frodige daler. Dette skaper viktige leveområder for et rikt dyre- og planteliv, inkludert flere rødlistede arter. Deler av Senja er vernet gjennom landskapsvernområder og naturreservater for å bevare øyas særegne økosystemer (Senja kommune, 2022b). I tillegg har Senja en sterk kulturhistorisk arv med spor etter bosetninger fra steinalderen, tradisjonell fiske- og jordbruksdrift, samt samisk kultur og reindrift som fortsatt er en viktig del av lokalsamfunnet. Kulturminner som gamle fiskevær, båtnaust og tufter etter tidligere bosetninger vitner om øyas lange historie og tilknytning til havet.

3.2.2. Besøksforvaltning i verneområdene

I Senja kommune finnes det 26 naturvernområder. Statsforvalteren i Troms og Finnmark har forvaltningsansvar for 25 av disse, mens et nasjonalparkstyre administrerer Ånderdalen nasjonalpark. Noen av verneområdene har egne besøksstrategier som del av forvaltningsplanen (Statsforvalteren i Troms og Finnmark, 2017; 2018; 2019; 2020). Eksempelvis Bergsøyan landskapsvernområde med dyrelivsfredning med differensiert forvaltning på de ulike øyene. Andre verneområder har vern som hovedmål i besøksforvaltning, som i naturreservater der ferdsel skal styres utenfor verneområdene.

I besøksstrategier til verneområder i Senja kommune pekes det ut spesifikke besøkspunkt som viktige samlingspunkter for formidling av kunnskap og kanalisering av ferdsel. Et eksempel er

Stonglandspakken som fokuserer på Hofsøy bygdemuseum, og Ånderdalen nasjonalpark samt omkringliggende naturreservat med Sázza - Senja Naturhus som besøkssenter. Besøksstrategien til Ånderdalen nasjonalpark (2021) har som mål å bevare verneverdiene over tid og gi besøkende gode naturopplevelser, unngå konflikter mellom besøkende og reindrift, samt øke kunnskap om nasjonalparken og skape lokal stolthet.

3.2.3 Kulturminner og kulturmiljø generelt

Senja har en rik historie med spor etter menneskers liv og virke, både på innersiden og yttersiden av øya. Her har folk gjennom tidene livnært seg av ressursene fra havet og landet. Små landstriper ga muligheter for bosetting, jordbruk og beite, mens teknologisk utvikling la grunnlaget for blant annet kraftutbygging, havneanlegg og gruvedrift, som har satt sitt preg på områdets utvikling. På yttersiden av Senja har det for eksempel vært gruvedrift etter nikkel og grafitt.

Den storslåtte naturen på Senja gir oss muligheten til å formidle denne historien til kommende generasjoner, naboer og besøkende. Kulturminner og kulturmiljøer er viktige ressurser som vi kan dra nytte av, men det er også avgjørende at vi tar vare på dem og viderefører kunnskapen gjennom god besøksforvaltning. På yttersiden av Senja finner vi flere gamle fiskevær, som Husøy, Skrolsvik, og Gryllefjord, som har vært viktige knutepunkter for fiske og handel. Her er det bevart bygninger som naust, brygger og rorbuer, som gir et innblikk i kystkulturens utvikling. Disse fiskeværene er en viktig del av Senjas kulturhistorie og står som levende minner om tidligere tiders liv langs kysten.

Senja har også en rik samisk kulturarv, med kulturminner som gammetufter og offerplasser. Disse vitner om samisk bosetting og bruk av området gjennom århundrer, særlig knyttet til reindrift og tradisjonelle samiske næringer. Senja har også flere automatisk fredete kulturminner, som gravhauger, tufter og boplasser fra før 1537 (Riksantikvaren, u.d). Disse kulturminnene gir verdifull innsikt i hvordan mennesker har levd og brukt ressursene i området gjennom forhistorisk tid.

Kulturlandskap er landskap som er formet av menneskelig aktivitet, og begrepet fokuserer på hvordan mennesker har påvirket området. Eksempelvis finner vi et godt bevart kulturlandskap på Tranøya der jordbruk og fiske har vært kombinert gjennom generasjoner. Området har gårdsbruk, steingjerder og beitemarker som viser hvordan mennesker har formet landskapet. I tillegg finnes immateriell kulturarv, som omfatter tradisjoner, tro, sagn og kunnskap – det som ikke kan sees eller tas på, men som er en viktig del av vår historie og identitet.

Troms fylkeskommune har forvaltningsansvar for kulturmiljø og kulturminner. Kommunen har imidlertid en sentral rolle i forvaltningen av kulturarven. Kommunen er myndighet for å samordne ulike interesser etter plan- og bygningsloven, og det er kommunen som har ansvaret for å sikre kulturminner og kulturmiljø som ikke er fredet.

I 2024 startet fylkeskommunen prosjekt for revitalisering av «Fotefar mot Nord». Mefjordvær Kultursti er en av lokasjonene i Senja kommune som er del av Fotefar mot nord. Kulturstien har som mål å tilby besøkende muligheten til å utforske en boplass fra yngre steinalder, et fiskevær, gårdshaug og spennende lokale tradisjoner. Med fokus på universell utforming vil området være tilgjengelig for alle, inkludert personer med funksjonsnedsettelse, og gi en dypere forståelse av lokal og regional historie. Fotefarene har blitt viktige attraksjoner og aktivitetssentre for både

lokalbefolkning, skoleklasser og turister. De andre lokasjonene i Senja kommune er Torsken kirke, Kveitemuseet i Skrolsvik og Øyfjorden Husøy (Fotefar mot Nord, 2024).

3.3 Lokalsamfunn

3.3.1 Kvalitetene i lokalsamfunnet

Per 1. kvartal 2024 hadde Senja kommune 14 947 innbyggere, noe som gjør Senja til den fjerde mest folkerike kommunen i Troms og Finnmark. Senja har 14 lokalsentre: Stonglandseidet, Vangsvik, Medby/Sifjord, Gryllefjord/Torsken, Skaland, Senjahopen, Fjordgård, Husøy, Botnhamn, Rossfjord, Kårvik, Trollvik og Gibostad. Lokalsentrene varierer i størrelse og tilbud, der noen har et bredere spekter av tjenester, mens andre er mindre, men likevel viktige møteplasser for lokalsamfunnet.

Lokalsamfunnene i Senja kjennetegnes av sin tilknytning til naturressursene i kyst- og innlandsområder, der fiskeri, havbruk og naturbasert næring spiller en viktig rolle. Mange av stedene har sterke lokalmiljøer med et aktivt kulturliv, frivillige organisasjoner og en tett forbindelse mellom innbyggere og naturen rundt.

3.3.2 Lokal bruk av naturområdet

Moderne friluftaktiviteter er blitt populære blant innbyggere, som fjelløping, terrengsykling, og topptur på vinteren. Senja kommune har seks statlig sikrede friluftslivsområder. Disse er Finnsnesvannet, Fru Schipsteds Minde, Firkanten, Sildvika, Sørvika og Ersfjordstranda. Dette er steder som tradisjonelt har vært, og fortsatt er viktig for lokalt friluftsliv. De statlig sikrede friluftsområdene er regulert gjennom statlige retningslinjer og forvaltes av kommunen på vegne av Miljødirektoratet. Målet er å ivareta viktige friluftslivsområder og forvalte dem slik at de er tilgjengelige og attraktive, og flere får gode muligheter til friluftslivsopplevelser og -aktivitet. De statlig sikrede friluftsområdene i Senja har egne forvaltningsplaner som følger opp denne målsetningen.

3.3.3 Nærheten og tilgjengeligheten til det naturbaserte reisemålet

Senja kommune er et attraktivt naturbasert reisemål med overvekt av reisende som kommer via bil og veg, fly fra Tromsø eller Bardufoss og deretter kollektiv transport som hurtigbåt og buss. Det offentlige busstilbudet i kommunen er begrenset når det gjelder frekvens og tilgjengelighet på avganger. I 2024 ble det etter initiativ fra reiselivsnæringen etablert en privat bussrute for å betjene både lokale og andre reisende kalt Senja Direct.

Transport til øya Senja skjer hovedsakelig via bil, buss eller ferge. Fra E6 via kommunesenteret Finnsnes og over Gisundbrua, helårs fergeforbindelse mellom Botnhamn og Brensholmen, og sommerferge mellom Gryllefjord og Andenes. Dette gjør det mulig å kombinere Senja med andre reisemål i regionen. Disse transportmulighetene bidrar til å gjøre Senja tilgjengelig for både nasjonale og internasjonale besøkende.

Internt på Senja er mobiliteten preget av et nettverk av fylkesveier som binder sammen tettsteder, fiskevær og populære naturattraksjoner. Veiene gir tilgang til ikoniske reisemål langs nasjonal turistveg Senja, som Ersfjordstranda og Mefjordvær. Leiebilmarkedet viser en økning i

utenlandske turister som benytter seg av leiebil, spesielt på vinteren, med de utfordringer som følger (begrensede parkeringsmuligheter og farlige situasjoner i trafikken).

3.3.4 Sentrale aktører i besøksforvaltningen

Statsforvalteren har utarbeidet forvaltningsplaner og besøksstrategier for noen av verneområdene i Senja kommune, deriblant Bergsøyan landskapsvernområde. Statsforvalteren samarbeider med kommunen om forvaltning og drift i verneområdene. Kommunen deltar aktivt i årlige møter i faglig rådgivende utvalg (FRU) for det enkelte verneområde, som består av ulike aktører med interesser i det aktuelle verneområdet. Årlig avholdes også møter i administrativt kontaktutvalg (AKU) hvor kommunen deltar tverrfaglig ut fra aktuelle tema. FRU og AKU er nyttige arenaer for samarbeid og utveksling av informasjon og kunnskap.

Ånderdalen nasjonalparkstyre forvalter nasjonalparken. Kommunen samarbeider aktivt med nasjonalparkstyret v/nasjonalparkforvalter. Det avholdes årlige møter i faglig rådgivende utvalg og administrativt utvalg, på samme måte som med Statsforvalteren, i tillegg til løpende kontakt gjennom året om aktuelle saker. Troms fylkeskommune har ressursmiljøer for besøksforvaltningen innafor forvaltningsområdene kulturmiljø/kulturminner, friluftsliv, transport, samferdsel og næringsliv.

Midt-Troms friluftsråd ble etablert i 2006 som et interkommunalt samarbeid i henhold til kommunelovens § 27, med mål om å fremme friluftslivet i regionen. Rådet består av fem likeverdige kommuner: Bardu, Dyrøy, Målselv, Senja og Sørreisa. En av hovedårsakene til opprettelsen var å sikre økte midler til friluftsliv og å gi kommunene faglig støtte innen dette området (Senja kommune, 2023). Midt-Troms friluftsråd er en betydningsfull samarbeidspartner og høringsinstans for Senja kommune, også i arbeidet med besøksforvaltning.

Visit Senja Region er et viktig ressursmiljø for kommunens arbeid med besøksforvaltning. Visitselskapet har kompetanse og verktøy for å bidra til en balansert reiselivsutvikling med hensyn til natur, kultur og lokalsamfunn. Visitselskapet er bindeleddet mellom reiselivsnæringen og kommunen. Som sekretariat i sertifiseringsordningen "Bærekraftig reisemål" bidrar de til å sikre en helhetlig og langsiktig planlegging som reduserer negativ påvirkning og styrker lokal verdiskaping. Dette er spesielt viktig for Senja kommune, hvor turismen må utvikles på en bærekraftig måte for å bevare unike naturverdier og sikre gode levekår for innbyggere og gode opplevelser for besøkende.

3.3.5 Grunneierforhold

Grunneierforholdene i Senja kommune er varierte, med en kombinasjon av privat, kommunal og statlig eiendom. Grunneierforhold påvirker tilretteleggingen for reiseliv og besøksforvaltning. Mange populære turistområder ligger på privat grunn, noe som krever god dialog mellom grunneiere, reiselivsaktører og myndigheter for å sikre bærekraftig bruk og vedlikehold av naturområdene. Samtidig er det viktig å balansere næringsutvikling med hensyn til lokalbefolkningens interesser og ivaretagelse av sårbare naturområder. Kommunikasjon med grunneiere kan være utfordrende fordi mange eiendommer har svært mange eiere.

3.3.6 Landbruk- og beiteinteresser i området

Landbruk- og beiteinteressene i Senja er en viktig del av kommunens økonomi og kultur, med gårdsdrift og dyrehold som en betydelig næring i flere områder. Senja har et variert landbruk med fokus på fôrproduksjon og husdyrhold, særlig kjøtt- og melkeproduksjon.

Fiskeri og havbruksnæringen bidrar til stor verdiskaping i Senja kommune, med fiskeindustri som viktig sysselsetter i flere lokalsamfunn og oppdrettslokaliteter i mange av fjordene i kommunen, som viktig arbeidsplass for mange.

Senja er delt inn i to reinbeitedistrikt: Nordre Senja dekker områdene Hillesøy, Berg og Lenvik. Søndre Senja, omfatter deler av Tranøy, Berg, Torsken og Bjarkøy. Begge distriktene er helårsdistrikter. Gjennom århundrene har reindriften ikke bare vært en næring, men også en bærer av tradisjoner, språk og sedvaner som er tett knyttet til landskapet på Senja.

3.3.7 Frivillige organisasjoner og lokale foreninger

Et bredt spekter av frivillige lag og foreninger bidrar aktivt med tilrettelegging for friluftsliv. Idrettslag, grendeutvalg, bygde- og ungdomslag, friluftsansjoner, beredskapsorganisasjoner, turlag og andre foreninger bidrar med dugnadsarbeid for nærmiljøene sine (Senja kommune, 2023). Det er inngått driftsavtaler med utvalgte lag og foreninger for å vedlikeholde noen viktige friluftslivsområder i kommunen. Disse avtalene sikrer at friluftslivsområdene er tilgjengelige og tilrettelagt for allmenn bruk.

Ifølge Ungdataundersøkelsen fra 2024 viser resultatene for Senja kommune at 47 % av ungdom som deltok i undersøkelsen er tilknyttet organisert fritidsaktivitet. Av 506 respondenter har 21 % aldri vært med i en organisasjon, klubb eller lag. Undersøkelsen viser at 51 % av dagens ungdom i Senja kommune har vært med på en aktivitet i en idrettsklubb etter at de fylte 10 år, og 16 % har deltatt på organisert kulturaktivitet (Ungdata, 2024).

3.4 Verdiskaping

En sentral målsetting i masterplan for reiseliv å sikre bred verdiskaping og å posisjonere øya som et bærekraftig reisemål som tilbyr autentiske opplevelser. Masterplan Senjaregionen som attraktivt og bærekraftig reisemål stadfester at turismen skal utvikles på en måte som både støtter lokal økonomi og beskytter miljøet.

3.4.1 Økonomisk verdiskaping

Tall for Senja kommune i perioden januar til september 2024 ble det registrert 29 307 hotellovernattinger og 103 714 overnattinger på campingplasser, hyttegrender og vandrerhjem, ifølge SSBs statistikk. Hotellene i Senja kommune omsatte for 34,3 millioner kroner i losji. I tillegg ble det rapportert 178 private utleieenheter med en samlet inntekt på 20,4 millioner kroner, basert på data fra Skatteetaten. Disse tallene inkluderer utleie via plattformer som Airbnb og Booking.com, som er pålagt å rapportere inntekter etter skatteforvaltningsloven. Det antas imidlertid at det finnes flere utleieenheter som ikke er registrert i disse tallene (Nærings- og fiskeridepartementet, 2024b).

Lokale reiselivsaktører opplever utfordringer med verdiskaping i perioder av året og ønsker en mer jevn tilstrømming av besøkende som muliggjør helårs-arbeidsplasser.

Regnskapene fra reiselivssektoren i Norge viser en omsetningsøkning på 80 prosent de siste ti årene, med en årlig vekst på 10 prosent siden 2014 (Menon, 2021). Verdiskapingen i næringen har doblet seg fra 100 millioner kroner i 2009 til 200 millioner i 2019. Antallet kommersielle gjestedøgn har økt med 35 prosent siden 2013, hovedsakelig drevet av flere campingturister. Fra 2013 har det største segmentet for kommersiell overnatting skiftet fra yrkes- til ferie- og fritidsreisende.

I august 2024 var det en økning på 7 prosent i antall overnattinger ved overnattingssteder i Nord-Norge, tilsvarende 43 788 flere overnattinger sammenlignet med august 2023 (Nordnorsk Reiseliv AS, 2024). Til sammenligning hadde Norge som helhet en økning på 4 prosent. Når det gjelder utenlandstrafikken til Nord-Norge, steg den med 9 prosent i august, mens økningen for hele landet var på 4 prosent.

3.4.2 Kulturell og sosial verdiskaping

Reiselivsnæringen bidrar ikke bare til å tilrettelegge for besøkende, men styrker også tilbudet til lokalbefolkningen gjennom spisesteder, kulturelle arrangementer og andre aktiviteter. Disse tilbudene bidrar til økt trivsel og skaper viktige møteplasser for innbyggerne, som ellers kanskje ikke ville eksistert.

Senja har et rikt kulturliv med et mangfold av aktører innen kulturelle og kreative næringer. Kulturell og kreativ næring omfatter virksomheter som skaper kulturelle uttrykk, som visuell og utøvende kunst, musikk, film, litteratur, design, media og reklame. Disse bidrar til lokale og regionale fagmiljøer og samarbeider med frivillige for å skape opplevelser for både innbyggere og besøkende (Senja kommune, 2024a).

Kultur- og idrettsarrangementer spiller en viktig rolle for reiselivsnæringen. Reistadløpet og Summit 2 Senja utmerker seg som viktige arrangementer med høy markedsføringsverdi og stort potensial for lokal verdiskaping i form av ringvirkninger.

3.4.3 Reiselivets bruk av området

Reiselivsnæringen opplever betydelig vekst og raske endringer. Etterspørselen etter reiselivsprodukter øker både om vinteren og sommeren, og sektoren anses som en viktig faktor for å fremme blå vekst ved å utnytte kyst- og havressurser (Senja kommune, 2024a). Veksten i reiselivet skaper flere arbeidsplasser, noe som igjen styrker lokal verdiskaping, sysselsetting og øker bli-lyst og tilflyttingslyst.

Mange reiselivsaktører, både de lokale og et økende antall aktører som har base andre steder enn Senja kommune, benytter seg av opplevelseshet-aktiviteter til vanns, på land, og til fjells. Noen beveger seg inn i verneområder, mens andre tar med besøkende til mer eller mindre kjente turmål og fjelltopper. De fleste lokale reiselivsbedriftene baserer seg på overnatting og har dermed en fast base for besøkende for matservering og bestilling av guidede turer.

I Senja kommune, som mange andre steder i Norge og verden, har vi de siste årene sett en betydelig økning i antall utleieboliger gjennom plattformer som Airbnb. Dette kan være en positiv bi-inntekt for eiere av boliger og fritidsboliger, men har samtidig ført til økte utfordringer knyttet til styring av ferdsel og belastning på lokalsamfunnet. De som driver Airbnb er ikke en organisert

masse, og dermed vanskelig å nå med informasjon for videreformidling til sine gjester. Her er det stort potensiale for bedre kommunikasjon.

3.4.4 Organisering av reiselivet lokalt og regionalt

I tillegg til de lokale aktørene, er det mange regionale, nasjonale og internasjonale aktører som bringer besøkende til Senja. Når det gjelder de aktørene som ikke har tilhørighet lokalt og som bruker området kommersielt, kan det være utfordrende å identifisere hvem de er og hvordan de bruker naturen. Dermed oppstår utfordringer med å nå fram til dem med nødvendig informasjon.

Visit Senja Region representerer reiselivsnæringen med lokale reiselivsbedrifter som medlemsbedrifter. Dette er en viktig kanal for kommunen med tanke på distribusjon av informasjon som gjelder besøksforvaltning og styring av besøkende. Det er imidlertid en del reiselivsbedrifter som ikke er medlem, noe som gjør det vanskelig å nå alle.

Visit Senja Region har over tid arbeidet for å bli visitselskap for hele Midt-Tromsregionen. Det har så langt ikke lyktes. Men det er liten tvil om at det ville være en styrke for reiselivet i Midt-Troms med et sterkt regionalt visitselskap.

3.5 Sikkerhet, beredskap og risikoanalyse

Senja kommune er en kommune der det er lange avstander internt i kommunen. Dette er utfordrende med tanke på beredskap. For flere områder er det kun en vei inn, det er ikke mulig med omkjøring hvis veien er stengt. Flere veier og områder er utsatt for skred, og med klimaendringer forventes det mer flom, skred og ekstremvær. Bortfall av strøm er ikke uvanlig.

3.5.1 Beredskap

Regionen har ikke sykehus, men et distriktsmedisinsk senter (DMS) med legevakt, intermediær sengepost og røntgen. Ambulanser er stasjonert på Finnsnes, Stonglandseidet og i Ersfjord. Brann- og redningstjenesten er desentralisert over hele kommunen, og deltidsbrannkonstabler har også opplæring til å gi livreddende førstehjelp. Redningsskøyta har fast base på Husøy. I tillegg bidrar flere frivillige organisasjoner, som Røde Kors, sanitetsforeningen og Norsk Folkehjelp, til beredskapen i området.

3.5.2 ROS-analyse

I 2023 gjennomførte Visit Senja Region en risikoanalyse for besøkende i Visit Senja-regionen, med fokus på forebygging og samarbeid for økt trygghet. Denne risikoanalysen (Visit Senja Region, 2023) skal revideres i forbindelse med re-sertifisering av merket Bærekraftig reisemål. Analysen avdekket risikoer som ulykker i fjellterreng, snø- og steinskred, trafikkulykker, hendelser under arrangementer, båthavari og værfaste gjester. For å redusere disse risikoene foreslås tiltak som bedre skilting, oppdaterte kart, sikkerhetskurs, rassikring, økt parkeringskapasitet og forbedret kollektivtilbud. Arrangementer og aktiviteter skal sikres gjennom strengere krav til arrangører og opplæring av gjester. Håndtering av ekstremvær og akutte helsehendelser styrkes med bedre informasjon, beredskapsplaner og oppfølging av

værfaste gjester. Trygghet for besøkende avhenger av tett samarbeid mellom lokale myndigheter, reiselivsaktører og andre relevante aktører.

3.5.3 Klimaendringer

Klimaendringer i Troms vil sannsynligvis føre til mildere vintre, varmere somre og mer nedbør. Ekstremt kalde vinterdager vil bli mer sjeldne. I besøksforvaltningen er det viktig å ta hensyn til sårbare naturtyper som våtmarker. Naturtypene er sårbare for både klimaendringer og friluftsliv, som ofte kan forsterke hverandre (Brendehaug m.fl., 2022). Et eksempel på dette er ekstremvær med kraftig nedbør og høy ferdsel, som kan føre til erosjon i naturområder. Samtidig kan områder med tynt jordsmonn oppleve uttørking, noe som forsterker slitasjen på stier i fjell og i mark.

3.5.4 Behov for mer kunnskap

Det er behov for en mer systematisk kartlegging av spesifikke risikofaktorer som kan påvirke besøkendes sikkerhet, særlig knyttet til vær- og terrengforhold. I tillegg mangler det tilstrekkelig kunnskap om hvordan økt besøkspress påvirker beredskapskapasiteten, spesielt i høysesongen. Mer data om tidligere hendelser, inkludert mindre ulykker, vil kunne gi verdifull innsikt i hvilke tiltak som bør prioriteres.

3.6 Den besøkende

3.6.1 Typer av turister

Denne delen av kunnskapsgrunnlaget vil bli oppdatert i den endelige versjonen av dokumentet etter som markedsanalyser pågår (gjesteundersøkelse og annen statistikk).

3.6.2 Forventninger og preferanser

Resultater fra gjesteundersøkelsen viser så langt at besøkende tiltrekkes til Senja i stor grad av den spektakulære naturen og muligheten for unike naturopplevelser (Nordnorsk reiseliv AS, 2025). Mange kommer for å oppleve nordlys, midnattssol og naturbaserte aktiviteter som fotturer, fotografering og møter med arktisk dyreliv. Det er også interesse for lokal kultur, mat og roligere opplevelser som å slappe av eller besøke venner og familie. Gjestene verdsetter særlig naturopplevelsene og servicenivået, og opplever Senja som både autentisk og trygt, med vennlige innbyggere. Selv om tilfredsheten generelt er høy, pekes det på mangler i tilbudet av lokal mat og utfordringer med offentlig transport. Det er en sterk lojalitet blant de besøkende, og flertallet uttrykker et klart ønske om å komme tilbake.

3.6.3 Trender i trafikken

Mange bruker egen eller leid bil for å bevege seg rundt. Visit Senja rapporterte om eksplosiv økning i antall besøkende for sommersesongen 2024, med en bemerkelsesverdig mengde bobiler tidlig i juni, tre uker tidligere enn normalen (Aftenposten, 16.08.24). Lokale og nasjonale medier har belyst flere utfordringer knyttet til det høye antallet besøkende. Blant annet har køen ved fergeleiet i Gryllefjord strukket seg gjennom hele tettstedet, noe som har ført til trafikk-kaos og overbelastning i fergesystemet. Trafikken på fergesambandet fra Botnhamn til Brensholmen

har økt med 30%, og det er forventet en rekord på 60 000-70 000 turgåere på de mest populære rutene innen årets slutt.

3.6.4 Innbyggernes holdninger til besøkende

Innbyggerundersøkelsen fra juli 2024 viser at befolkningen på Senja har delte meninger om reiselivet (Nordnorsk Reiseliv AS, 2025). Rundt halvparten er positive, mens en tredjedel uttrykker negative holdninger. Mange opplever at det til tider er for mange turister, særlig i form av bobilturisme, noe som fører til trafikale utfordringer, slitasje på naturen og manglende hensyn til lokalbefolkningen. Samtidig mener noen at det burde være flere turister gjennom hele året. De største bekymringene knytter seg til overbelastning, forsøpling og manglende bærekraft i turismen. Kun en liten andel oppfatter turismen som bærekraftig i dag. Til tross for dette er det et tydelig ønske blant innbyggerne om at de besøkende skal få en god opplevelse, noe som vitner om stolthet og gjestfrihet i lokalsamfunnet.

3.7 Utfordringer knyttet til drift og vedlikehold

Økningen i antall besøkende fører til mer bruk av fellesgoder som infrastruktur og natur. Dette gir oss utfordringer i form av økt belastning på miljøet, klimaet, infrastrukturen, samt utfordringer knyttet til sameksistens med lokalsamfunn og friluftsliv (Senja kommune, 2022). Reiselivet benytter både sjø- og landområder som også brukes av det lokale friluftslivet, noe som øker presset på naturressursene og kan føre til konflikter med lokale grunneiere, samt utfordringer for allemannsretten. Det må kartlegge hvordan reiseliv og friluftsliv bruker naturområdene i kommunen, for å sikre en mer helhetlig og bærekraftig besøksforvaltning og arealplanlegging.

Drift av friluftslivets fellesgoder er det på mange lokasjoner lokale lag og foreninger som står for. I mange tilfeller har det enkelte lag også etablert tilretteleggingen på lokasjonen som de drifter, med investeringsstøtte fra ulike tilskuddsordninger eller kommunen, og i mange tilfeller også driftsstøtte fra kommunen. Med den økende mengden av besøkende blir drift av lokasjonen en stadig større utfordring for de frivillige. Lag og foreninger uttrykker bekymring for konsekvensene av økt besøk. De sliter med rekruttering og ressursmangel i forhold til behovet. Enkelte steder er trykket så stort at det er behov for tilsyn flere ganger om dagen. Besøket øker også på andre tider av året enn tidligere.

På enkelte lokasjoner er det andre aktører som drifter, gjerne gjennom avtale med kommunen. Eksempel på dette er Mitra og Segla parkering.

Vedlikehold av kommunens anlegg har vært sporadisk, uten faste rutiner eller avsatte ressurser, og driftsoperatører har ofte måttet ta ansvar for nødvendige reparasjoner.

Oppfølging av de mange ulike aktørene er ressurskrevende for kommunen, og det er behov for en samlet driftsorganisering for å ivareta forsvarlig drift av de mange lokasjonene kommunen har ansvar for.

4. Grunnleggende prinsipper og strategiske grep

Basert på tidligere forskning, kunnskap fra andre kommuner og reisemål, og erfaringer i Senja kommune, vil denne delen av besøksstrategien foreslå og beskrive grunnleggende prinsipper og strategiske grep for å oppnå en helhetlig og langsiktig besøksforvaltning i Senja kommune.

Figuren under er et sammendrag av teksten i kapittel 4. hvilke prinsipper som bør legges til grunn for besøksforvaltningen, og hvilke strategiske grep kommunen kan ta for helhetlig og langsiktig planlegging og forvaltning, slik at vi kan oppnå kommunens overordnede mål om fortsatt utvikling av Senja som bærekraftig reisemål.

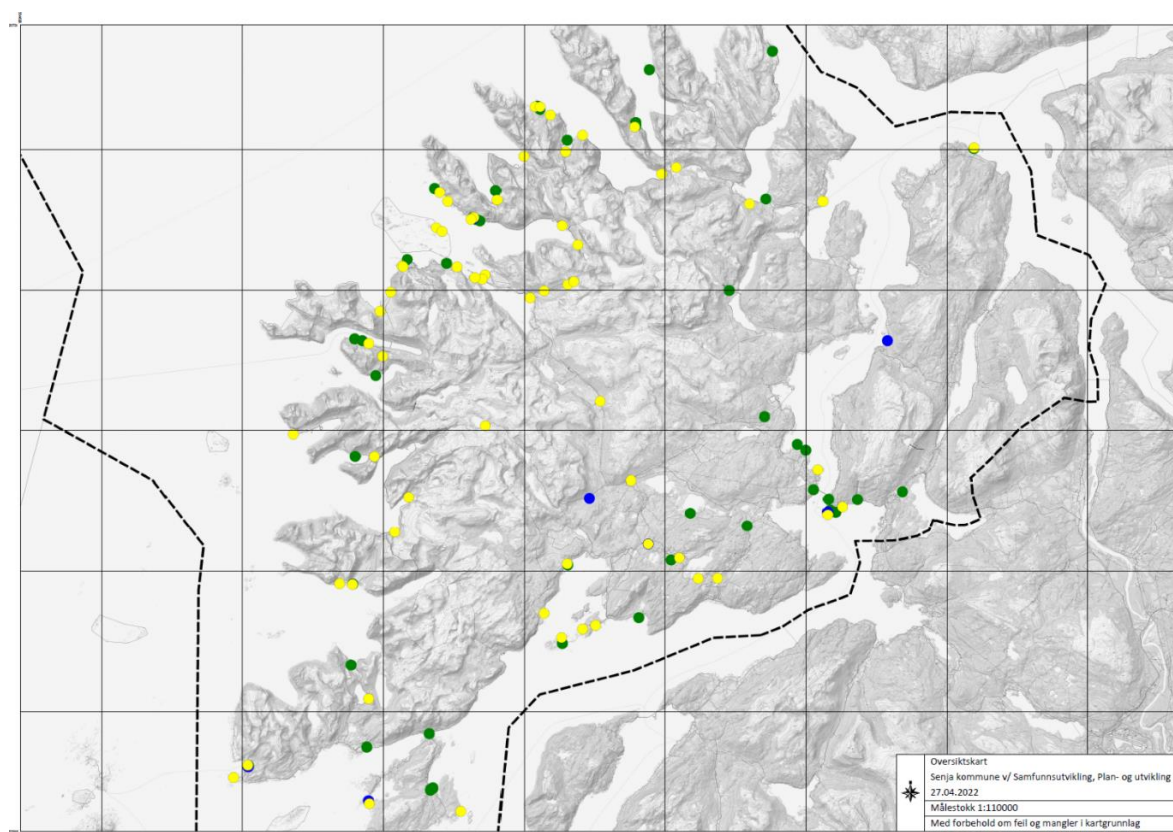
Grunnleggende prinsipper	- Prioriterte lokasjoner innarbeides i budsjett og økonomiplan - Kartlagte og prioriterte lokasjoner innarbeides i kommuneplanens arealdel - Reisemålsledelsen som samskapingsarena for strategisk planlegging - Involvere regionalt nivå for koordinert innsats - Skille mellom besøksforvaltning og annen tilrettelegging
Styring av ferdsel	- Kanalisering, soner og strekninger - Skiltplan langs vegnettet etter tilrettelegging - Kommunikasjonsstrategi - Informasjon – digitalt og stedlig - Felles digital plattform
Utforming av lokasjoner	- En standard for tilrettelegging på like lokasjoner - Differensieres på behov for kapasitet - Tidlig avklaring av helårs- eller sesongdrift - På naturens premisser – sårbarhetsvurderinger
Bred verdiskaping	- Støtte lokal verdiskaping og innovasjon - Revitalisere kultur og fremme sosial bærekraft - Ivareta naturverdier gjennom formidling, restaurering, sporløs ferdsel - Sázza - Senja Naturhus som katalysator

Figur 4. Sammendrag grunnleggende prinsipper og strategiske grep

Lokasjon - definisjon

Ifølge Bokmålsordboka er en lokasjon et *sted (der noe hender eller er plassert)*.

I Besøksstrategien refererer vi til en lokasjon som et sted som enten er et besøksmål i seg selv, eller som er startpunkt for et besøksmål, og hvor det i dag er tilrettelagt for besøkende, eller behov for tilrettelegging. Aktuell tilrettelegging kan være parkering, toalett, avfallsløsning, tømme-stasjon, skilting og informasjonstavler. Vedlegg 1 gir en oversikt over kartlagte lokasjoner, basert på innspill til rapporten Bærekraftig besøksforvaltning i Midt-Troms (2019) med henvisning til fase A, B og C slik de er beskrevet i rapporten. Oversikten inneholder også innspill på lokasjoner med behov for tilrettelegging som er mottatt etter 2019. Det er lagt inn kolonner for beskrivelse av status på tilrettelegging og vurdering av behov på den enkelte lokasjon.

Figur 5. Oversikt over lokasjoner i Senja kommune med beskrivelse i vedlegg.

4.1 Grunnleggende prinsipper

Senja som bærekraftig reisemål er forankret i kommuneplanens samfunnsdel med mål om fortsatt utvikling som bærekraftig reisemål.

Kartlagte og prioriterte lokasjoner skal innarbeides i kommuneplanens arealdel med avsetning av arealer til spesifikke arealformål og tilknyttede bestemmelser. Dette kan dreie seg om alt fra restriksjoner på bygging i sårbare naturområder til spesifikke krav om miljøvennlig design og konstruksjon. Ved å formalisere disse tiltakene i KPA, sikres det at de blir en bindende del av kommunens planleggings- og godkjenningsprosess. Dette hjelper til med å sikre at all besøksforvaltningen er i tråd med kommunens overordnede mål om bærekraft og beskyttelse av både kulturelle og naturlige ressurser (Stokke m.fl, 2023).

Prioriterte tiltak skal årlig vurderes for innarbeiding i budsjett og økonomiplan. Dette vil sikre ressurser og finansiering til spesifikke lokasjoner eller prosjekt som er identifisert som viktige/presserende. Dette kan være alt fra investeringsmidler til utbygging av infrastruktur som parkeringsplasser og toalettfasiliteter på prioriterte lokasjoner, til egenandel i forbindelse med kartleggings- og utviklingsprosjekt der kommunen eller andre aktører kan søke midler til gjennomføring fra for eksempel Miljødirektoratet. Avsetning av ressurser og finansiering er avgjørende for å forbedre besøksopplevelsen og beskytte naturressurser og lokalsamfunn på reisemålet.

Konseptet om reisemålsledelse som en samskapingsarena for strategisk planlegging legger til rette for en inkluderende og dynamisk prosess hvor ulike aktører som lokale myndigheter, næringsliv, turistorganisasjoner og lokalsamfunn kan samarbeide. Dette samarbeidet muliggjør utveksling av ideer og ressurser, noe som fører til mer helhetlige og bærekraftige strategier for turismeutvikling. En slik tilnærming sikrer at alle stemmer blir hørt og at planene reflekterer både lokale behov og bredere regionale mål. Her er bred verdiskapning en strategi brukt i samfunnsutvikling som gir gode føringer for hvordan bred forankring og samarbeid med aktører er viktig (Haukeland og Brandtzæg, 2019).

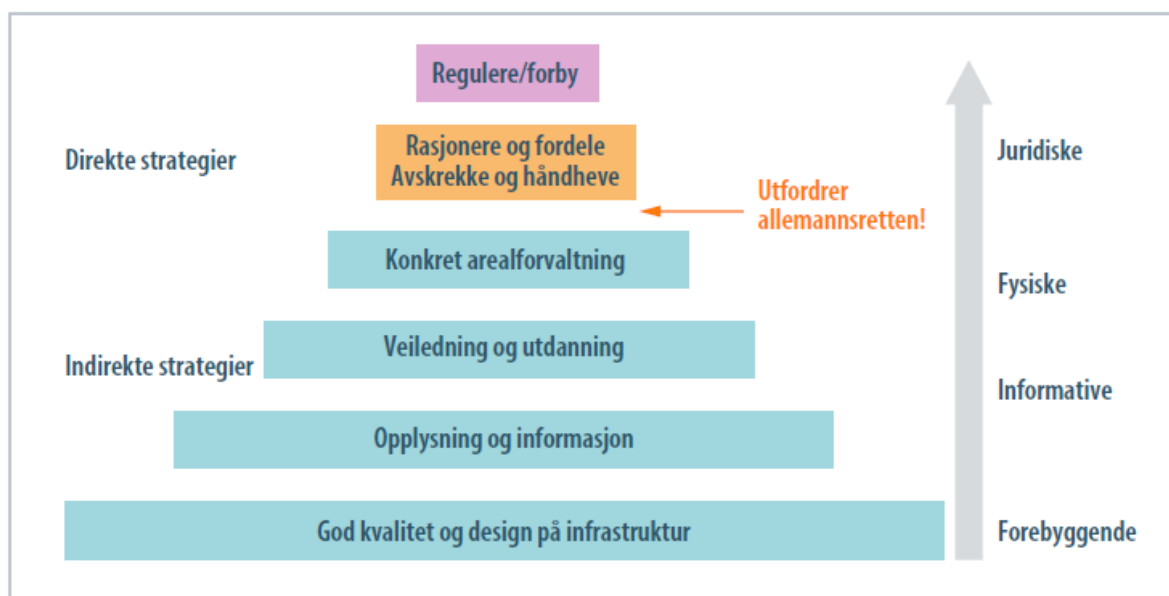
Videre er involvering av regionalt nivå for koordinert innsats essensielt. Regionale myndigheter kan spille en nøkkelrolle i å koordinere aktiviteter på tvers av ulike kommuner og sikre at ressurser blir brukt effektivt. De kan også hjelpe til med å løfte frem regionale særtrekk og kulturelle verdier som kan tiltrekke besøkende. Koordinering på dette nivået bidrar til å unngå duplisering av innsats og sikrer at turisttiltak er i tråd med større regionale økonomiske og miljømessige strategier.

Et generelt prinsipp er å skille mellom besøksforvaltning og annen tilrettelegging av friluftsliv for å beskytte noe av lokalbefolkningens nærmiljø for andre besøkende. «Hvilke områder vil vi dele med andre, og er det noen områder vi ønsker å skjerme?» (Stokke m.fl, 2023, s. 42). I Senja kommune skal tilrettelegging for besøkende baseres på brukerbetaling i tråd med til enhver tid gjeldende lovverk. Turmål og friluftsområder som er særlig viktige for lokalbefolkning skal identifiseres i stedsspesifikke besøksstrategier gjennom medvirkningsprosesser. Turområder som skal skjermes fra besøkende bør i ikke markedsføres via destinasjonsselskapet, turistoperatører, friluftsråd, eller andre.

4.2 Styring av ferdsel

Grunnleggende prinsipper og prinsipper for utforming av lokasjoner er tett sammenvevde, og må sees i sammenheng med hverandre. På samme måte er verktøy for kanalisering og kommunikasjonsarbeid to sider av samme sak når det gjelder styring av ferdsel i den overordnede besøksstrategien. I lys av NOU-en *Leve og oppleve*, der klimaendringer og tap av naturmangfold framheves som de største utfordringene i vår tid, er det avgjørende at Senja kommune iverksetter tiltak som balanserer reiselivsutviklingen med hensyn til miljøet. Et av turismens paradokser i dag er at allemannsretten gir frihet til å ferdes, men samtidig er turismens frihet en trussel der “det er grenser for hvor mange som kan benytte seg av den uten at friheten blir et problem” (Viken m.fl, 2020, s. 335).

I prinsippene for styring av ferdsel i norske verneområder (figur 6) vises ulike nivå av tiltak som er overførbart til besøksforvaltning i Senja kommune. Selv om store deler av besøkstrykket er utenfor verneområder og dermed ikke samme mulighetsrom for juridiske tiltak, er det mulig å innføre lovfestede reguleringer gjennom kommunale forskrifter. Det er viktig å balansere friheten til å utøve allemannsretten, og samtidig beskytte natur- og kulturverdiene som friluftsliv og naturbasert reiseliv er bygd på. Reisemålsutvalget anser at bruk av direkte reguleringer i unntakstilfeller for å beskytte spesielt sårbare verdier relatert til natur, kulturminner og lokalsamfunn kan være nødvendig. Det presiseres at “håndtering av ferdsel betyr ikke at allemannsretten står for fall” (NOU: 2023, s. 90).

Figur 6. Prinsippfigur for tiltak i norske verneområder for å endre ferdsel og bruk av sårbare områder (Hagen m.fl., 2019, s. 105).

Senja kommune kan bruke både direkte og indirekte virkemidler for å kanalisere ferdsel. Direkte virkemidler kan være forbud eller tydelige grenser, mens indirekte virkemidler som merking av stier, strategisk plasserte informasjonstavler og digital informasjon kan påvirke besøkendes adferd. Kanalisering kan blant annet skje gjennom mild tilrettelegging av ferdsel med hjelp av sti-infrastruktur som klopping, og steinlegging, som minimerer miljøpåvirkningen. Dette hjelper med å kanalisere turiststrømmene til robuste områder, samtidig som man beskytter sårbar natur fra overbelastning (Hagen, m.fl. 2019). Et konkret virkemiddel er å velge ut noen turområder som allerede er mye besøkt og preget av slitasje, og etablere klopping og annen naturvennlig sti-tilrettelegging for å tåle besøkstrykket. Andre områder kan man bevisst velge å ikke tilrettelegge for å beholde dem som områder der lokale brukere av naturen kan oppleve kvaliteter som stillhet og ro.

Ferdsel kan styres til “soner” basert på hvilke aktiviteter og besøk det er hensiktsmessig å tillate, og hvor stor grad av beskyttelse som er nødvendig. Kanalisering skal styre ferdselen på en måte som både beskytter sårbare naturressurser og ivaretar opplevelseskvaliteten for besøkende. Ved å kanalisere ferdsel til bestemte områder gjennom merking og styring av besøkende til mindre sårbare stier, kan man forhindre slitasje på naturen og redusere konflikter mellom besøkende og lokalbefolkningen (NOU 2023: 10).

I besøksstrategier til verneområder i Senja kommune (se under) pekes det ut spesifikke besøkspunkt som viktige samlingspunkter for formidling av kunnskap og kanalisering av ferdsel. Slik som i Stonglandspakken som fokuserer på Hofsøy bygdemuseum, og Ånderdalen nasjonalpark samt omkringliggende naturreservat med Sázza - Senja Naturhus som besøkssenter. Besøksstrategien til Ånderdalen nasjonalpark (2021 – under behandling) har som mål å bevare verneverdiene over tid og gi besøkende gode naturopplevelser, unngå konflikter mellom besøkende og reindrift, samt øke kunnskap om nasjonalparken og skape lokal stolthet.

4.2.1 Prioriterte strekninger og soner

Under beskrives noen strekninger og soner hvor besøkstallene har vært høye over tid, og fortsetter å øke. Tiltak på lokasjoner i tilknytning til disse strekningene og sonene bør prioriteres med mål om bedre tilrettelegging. Noen soner beskrevet under er derimot verneområder hvor det kan være mer aktuelt å unngå tilrettelegging for å begrense ferdsel.

Nasjonal turistveg

Nasjonal turistveg på Senja er strekningen langs kysten mellom Botnhamn og Gryllefjord. Nasjonal Turistveg fortsetter over på Andøya med en ny strekning fra Andenes til Bjørnskin. Strekningen over Senja beskrives som *en reise gjennom et skiftende naturlandskap med fjord, fjell og levende bygder i ly for storhavet.*

De bratte fjellene som stuper rett ned i havet er et overveldende syn, og det mest markante kjennetegnet på strekningen. Vegen snor seg inn og ut langs de dype fjordene og gjennom bygder som klorer seg fast mellom stripene av fjell og hav.

Like dramatisk som tinderekken Okshornan reiser seg fra havet, like harmonisk er Senja med sine idylliske holmer og skjær i Bergsfjord. Avstikkere fra vegen til fiskeværer Husøy, Bøvær og Mefjordvær er flotte opplevelser.

Rasteplasser og utsiktspunkt er etablert på Tungeneset, Ersfjordstranda, i Bergsbotn og Mefjordvær. I tillegg har Nasjonal Turistveg bidratt til bygging av parkeringsplass med tømrestasjon (eid av Senja kommune) ved Hulderheimen på Finnsæter, og det er satt ut betongmøbler (bord og benker) flere steder langs strekningen der det er mulig å stoppe for en rast enten du kjører bil eller sykler.

Nasjonal turistveg har hatt stor betydning for reiselivsnæringa på Senja (Menon, 2019).

Rapporten konkluderte med *at Nasjonal turistveg Senja har økt verdiskapingen til reiselivsbedrifter langs traseen. I perioden 2010 til 2017 har reiselivsbedriftene langs Nasjonal turistveg Senja mer enn firedoblet sin verdiskaping. Veksten har vært langt høyere enn i sammenlignbare bedrifter i Troms, Nord-Norge og på nasjonalt nivå. Vi finner også at turistvegen har økt lokale handelsbedrifters verdiskaping.*

Trafikken langs turistvegen skaper også utfordringer, spesielt de siste par årene har villcamping grepet om seg, og vi ser et stadig mer utfordrende trafikkbilde med tanke på sikkerhet, også på vinteren som tidligere har vært mindre trafikkert.

Nasjonal sykkelrute

Strekninga Botnhamn – Gryllefjord, som også er Nasjonal turistveg, er del av Nasjonal sykkelrute 1 – Kystruta, som går langs norskekysten fra Nordkapp til Svinesund. Strekninga over Senja er del av etappe 2 som går fra Tromsø til Bodø. I beskrivelsen av etappen over Senja står det i tillegg til flatterende beskrivelse av dramatisk natur, at du må regne med litt oppover og nedover. Det vises til flotte rasteplasser og utsiktspunkter, og mulighet for å kombinere sykkelturen med andre aktiviteter og besøk på severdigheter, og sjarmerende små tettsteder. Det står at biltrafikken på Senja er beskjeden i forhold til Lofoten. Her vet vi at vi de senere årene har hatt sterk økning i trafikken, spesielt om sommeren. Det informeres om sommerrute på ferja mellom Andøya og Gryllefjord, og at Senja har mange tunneler med oppfordring om å huske refleksvest og lys.

På strekningen er det de senere årene kommet varsling i form av lyssignal på begge sider av tunnelene om syklist i tunnel. Syklistene utløser selv varselet ved å stoppe før innsykling i tunnel og trykke på godt merket knapp.

Det har blitt betydelig flere sykkelturister langs veiene på Senja de senere årene. Vi mangler imidlertid god statistikk. Reiselivsaktører både på Senja og med andre baser selger sykkelturner på Senja som opplevelsesprodukt.

Generell tilrettelegging vil også gagne syklistene, men det bør kartlegges om det er behov for tiltak spesielt rettet mot denne gruppen.

Senja på langs

Senja på langs er en populær langløype, som går fra Lysvatnet i nord til Olaheimen i sør. Turen går blant annet innom en del av Ånderdalen nasjonalpark. Totalt er løypa ca. 8 mil lang, og kan gås i flere etapper. Turen beskrives totalt sett som krevende. Løypa er merket og vedlikeholdes av Senja turlag som er lokallag av Den Norske Turistforening (DNT). Det er kun en hytte på strekninga – Senjabu i Svandalen. Øvrig overnatting foregår for de fleste i telt.

Flerdagers-turer er populære over hele landet og også i andre deler av verden. Senja på langs er på manges bucket-list over ting de vil oppleve en gang i livet. Vi trenger mer kunnskap om bruken av denne løypa for å tilpasse tilrettelegging.

Lokale besøksstrategier

Senja kommune har 26 små og store verneområder, blant dem nasjonalparken. Statsforvalteren forvalter 25 av verneområdene, og for noen av disse er det utarbeidet forvaltningsplaner og/eller besøksstrategier. Nasjonalparkstyret har utarbeidet forvaltningsplan og besøksstrategi for Ånderdalen nasjonalpark.

Når man lager en besøksstrategi, er det viktig å involvere alle interessentene i området besøksstrategien gjelder for. Senja kommune har medvirket og gitt innspill til flere av besøksstrategiene som er utarbeidet av forvaltningsorganene nevnt her. Noen av tiltakene i besøksstrategiene ligger utenfor selve verneområdet (statsforvalterens/nasjonalparkstyrets forvaltningsområde), og dermed får kommunen et ansvar her. Det er en av grunnene til at det er

svært viktig at kommunen bidrar aktivt i utarbeidelse av besøksstrategier andre myndigheter har ansvar for.

Kommunen har erfart at besøksstrategi er et godt verktøy for helhetlig og langsiktig besøksforvaltning av områder med utfordringer grunnet økt besøkstrykk. Besøksstrategiene skal ivareta balansen mellom bruk og vern av et område, og legge føringer for hvilken type tilrettelegging som kan og bør gjøres i det aktuelle området.

Under følger en oversikt over besøksstrategier som finnes. Det legges opp til utarbeidelse av besøksstrategier flere steder som et viktig strategisk grep for helhetlig og langsiktig besøksforvaltning i Senja.

Forvaltningsplaner og besøksstrategier utarbeidet av Statsforvalteren

- Bergsøyan landskapsvernområde med dyrelivsfredning - forvaltningsplan med besøksstrategi 2018
- Skatvikpakken - enkel besøksstrategi for Skatvikfjellet naturreservat, Brannmyra naturreservat og Forøya naturreservat 2017
- Stonglandspakken - enkel besøksstrategi for Stongodden naturreservat, Lemmingvær landskapsvernområde med dyrelivsfredning, Leirpollen-Halsvatnet naturreservat og Lekangsøya naturreservat 2019
- Målselvutløpet naturreservat – forvaltningsplan 2022 (felles for Senja og Målselv)
- Teistevika landskapsvernområde - forvaltningsplan med besøksstrategi 2017
- Vardnesmyra naturreservat - enkel besøksstrategi 2020

Forvaltningsplan og besøksstrategi utarbeidet av nasjonalparkstyret

Ånderdalen nasjonalparkstyre har utarbeidet forvaltningsplan med skjøtselsplan og besøksstrategi som har status *under behandling*. Den skal godkjennes av Miljødirektoratet før den kan publiseres. I mellomtiden utarbeider nasjonalparkstyret årlig en oversikt over tiltak som bør eller skal gjennomføres. Nasjonalparkforvalter presenterer oversikten i møte med faglig rådgivende utvalg og administrativt utvalg. Kommunen har i flere tilfeller vært medvirkende til prioritering, finansiering og gjennomføring av tiltak knyttet til innfallsport til Ånderdalen nasjonalpark.

Innfallsporter er områder som ligger utenfor grensen til selve nasjonalparken, og som er startpunkt for besøkende inn i nasjonalparken. Det er blant annet gjort flere tiltak som kommunen er ansvarlig for på kommunens eiendom i innfallsporten i Tranøybotn. Det er utpekt lokasjoner med behov for tilrettelegging i nasjonalparkstyrets interesser i figur 7 hentet fra besøksstrategi til Ånderdalen nasjonalpark (2021, s. 39).

Figur 7. Kart over nasjonalparken med definerte innfallspor, startpunkt og hovedstinett. 1. Innfallsporten i Tranøybotn, 2. Innfallspori i Gjeska, 3. Startpunkt Flagstadvåg, 4. Startpunkt Olaheimen, 5. Startpunkt Kaperdalen, 6. Infopunkt-naturinformasjonssenter Sážžá.

Forvaltningsplaner Statlig sikrede friluftslivsområder

Et statlig sikret friluftslivsområde er et område som kommunen eller friluftsrådet har sikret gjennom kjøp eller bruksavtale for allmennhetens bruk, med støtte fra staten.

Målet er å ivareta viktige friluftslivsområder og forvalte dem slik at de er tilgjengelige og attraktive, og flere får gode muligheter til friluftslivsopplevelser og -aktivitet.

Senja kommune har ansvar for forvaltningen av de seks statlig sikrede friluftslivsområdene: Ersfjordstranda, Finnsnesvatnet, Firkanten, Fru Schibsteds Minde, Sildevika og Sørvika.

Kommunen utarbeider forvaltningsplaner for disse områdene i samarbeid med friluftsrådet. Forvaltningsplanene inneholder også en tiltaksplan og plan for drift. Det er krav om fylkeskommunal godkjenning før de kan gjøres gjeldende.

Besøksstrategier utarbeidet av Senja kommune

Senja kommune har siden 2020 fått finansiert utarbeidelse av lokale/stedsspesifikke besøksstrategier i pressede områder/lokalsamfunn gjennom ulike tilskuddsordninger hos Miljødirektoratet. De to første som er utarbeidet er Fjordgård med Segla og Hesten, og Tranøyfjorden og omegn.

Som tidligere sagt har kommunen erfart at besøksstrategi er et godt verktøy for helhetlig og langsiktig besøksforvaltning av områder med utfordringer grunnet økt besøkstrykk. Besøksstrategiene skal ivareta balansen mellom bruk og vern av et område, og legge føringer for hvilken type tilrettelegging som kan og bør gjøres i det aktuelle området.

Erfaringen tilsier at det vil være et klokt strategisk grep av kommunen å fortsette å bruke utarbeidelse av lokale besøksstrategier som verktøy for besøksforvaltning i flere områder.

4.2.2 Verktøy for styring av ferdsel

Utvalgte virkemidler for styring av ferdsel i sårbare områder og langs ferdselsårer

- **Opplyse besøkende** om forsvarlig ferdsel og anbefale å ikke gå i visse områder på visse tidspunkt: f.eks. informasjonstavler/besøksverter/fjellvakter kan anbefale besøkende å ikke gå på et fjell hvis det er veldig vått/de ikke har riktig utstyr, og heller gå en annen tur.
- **Stenge og omdirigere** til hoved-stien fra stier som trækkes utenom den stien som faktisk er dimensjonert for bruken. Danning av utenom-stier kan skje av ulike årsaker som at noen ønsker å gå en snarvei, flere personer i bredden, eller på grunn av usikkerhet hvor stien egentlig går.
- **Tilrettelegging av alternative områder:** for å redusere trykket på hensynssonene, kan det være hensiktsmessig å tilrettelegge alternative områder for rekreasjon som er mindre sensitive. Dette kan hjelpe med å fordele ferdselen og redusere konsentrasjonen av menneskelig aktivitet i de mest sårbare områdene.
- **Styring av aktivitetstyper:** bestemte typer aktiviteter kan være forbudt eller begrenset i hensynssoner for å minimere forstyrrelser eller skader. Dette kan inkludere restriksjoner mot motorisert ferdsel, spesifikke regler for båttrafikk, eller forbud mot camping og bålbrekking.
- **Restriksjoner på tilgang,** kan være begrensninger på hvor, når, og hvordan folk kan ferdes. For eksempel kan det være tidsbestemte restriksjoner som forbyr sykling før marka er tørr. Lovregulert ferdselsrestriksjon gjennom kommunal forskrift er også en mulighet (friluftsloven § 15). Eksempel på slik forskrift er regional friluftsforskrift i Lofoten (2021), hvor det er teltforbud 14 steder.
- **Geografiske begrensninger** - områder eller stier kan midlertidig stenges for besøkende for å minimere slitasje, eller for å restaurere vegetasjon som har fått skade på grunn av besøkende.

- **Kapasitetsbegrensninger** – for å kontrollere antall besøkende i et område kan det innføres en maksimal grense for hvor mange mennesker som kan være til stede samtidig. Dette kan administreres gjennom systemer for forhåndsreservasjon eller utstedelse av tillatelser.

Senja kommune skal i utgangspunktet følge prinsippet om at myke virkemidler bør prøves før eventuelt strengere reguleringer iverksettes.

***Figur 8.** Tilrettelegging av sti kan føre til uforutsette konsekvenser, slik som i dette tilfellet av klopping der turgåere gikk ut i myra ved passering. Eksempel fra sti til Blåisvatnet, Lyngen kommune. Foto: Frida Omma.*

Styring av ferdsel langs vegnettet

Effektiv styring av ferdsel langs vegnettet er avhengig av en god skiltplan. Kommunen bør initiere et samarbeid med fylkeskommunen som vegeier for å få på plass en helhetlig skiltplan for styring av ferdsel og regulering av trafikk, både for at de besøkende skal finne fram og ferdes trygt, og for å minimere belastningen for lokalbefolkningen av uregulert trafikk og turister som kjører feil. Ved framtidig etablering av ny tilrettelegging på eksisterende og nye lokasjoner, må skiltplanen oppdateres løpende.

Kommunikasjon og regulering av atferd

En kommunikasjonsstrategi må sørge for at alle besøkende får tilgang til oppdatert informasjon om naturverdier, tilrettelegging og bærekraftige valg både før og under besøket. Informasjon må tilgjengeliggjøres både digitalt og stedlig for å sikre bredest mulig rekkevidde. Digitale verktøy som en felles digital plattform kan også integreres for å samle og formidle viktig informasjon om miljøhensyn, reguleringer og besøkshåndtering i sanntid. En viktig del av dette er å bruke kundereisen som metode, fra det første punktet besøkende mottar informasjon tidlig i planleggingsfasen av reisen, til de ankommer og oppholder seg på reisemålet.

Informasjonsskilt må brukes aktivt for å opplyse besøkende om de spesifikke reglene for hvert område, og viktigheten av å følge disse for å bevare miljøet. Kommunikasjonen må være tydelig og skal hjelpe de besøkende å forstå områdets natur, kultur og historie. Budskap om å ta hensyn til omgivelsene må berøre mottakeren følelsesmessig, slik at personen kan få empati med stedet og de som bor der. Regler og råd om atferd i områdene kan bli fulgt i større grad når de besøkende forstår hvorfor de må ferdes ansvarlig.

Ansvarlig markedsføring handler om å ha en bevisst og bærekraftig tilnærming til hvordan man tiltrekker og håndterer gjester. Prinsipper for ansvarlig markedsføring utarbeidet av Nordnorsk Reiseliv AS (2021) handler blant annet om å tenke konsekvenser og langsiktig bærekraft. Likeså skal ansvarlig kommunikasjon til besøkende være ærlig og troverdig for å skape realistiske forventninger, ikke oppmuntre til uansvarlig ferdsel, målgruppeorientering, og historiefortelling på lokalsamfunnets premisser (Nordnorsk Reiseliv AS, 2021).

I arbeidet med besøksforvaltning i Senja kommune er det identifisert en rekke utfordringer i kommunikasjonsarbeidet og derfor anbefales disse punktene som viktige hensyn å ta:

- Flere språk: mange besøkende snakker ikke engelsk eller norsk.
- Informasjonsskilt og QR-koder: ikke alle besøkende har tilgang til nok mobildata og får ikke lastet inn nettsider med oppdatert informasjon. På noen steder er det lav mobildekning.
- Utarbeiding av retningslinjer til besøkende: «Codes of Conduct», turvettregler, campingvettreglene.
- Holdningskampanjer for å aktivere gode holdninger hos de besøkende og bidra til bred verdiskapning, samt hvorfor og hvordan man skal opptre med varsomhet.
- Reiselivsnæringen og transportsektoren har et ansvar og må delta i formidling av ansvarlig turisme, det gjelder også privatpersoner som leier ut bobiler/campervans og overnatting gjennom AirBnB og lignende plattformer
- Stille seg spørsmål om målgrupper, blant annet: Hvordan nå fram med budskapet til besøkende som benytter eksterne informasjonskilder som påvirkere (influensere) i sosiale media, eller besøkende som reiser med internasjonale guider?
- Iverksetting av kommunikasjonsstrategi: lokalsamfunn og næringsaktører må ta eierskap og være med å formidle informasjonen videre til sine gjester, og være gode rollemodeller ved å etterleve turvettregler.

Figur 9. Eksempel på bruk av informasjonsskilt for besøkende, men er dette en effektiv måte å hindre dannelse av nye stier? Eksempel fra sti til Lyngstuva, Lyngen kommune. Foto: Frida Omma.

4.3 Utforming av lokasjoner

Utforming av lokasjoner med en standard for tilrettelegging sikrer konsistens og kvalitet over like områder, noe som er viktig for en god brukeropplevelse og for å sikre bærekraftig bruk av områdene. Dette innebærer at man utvikler og følger et sett med retningslinjer eller standarder for hvordan ulike lokasjoner, som turstier, rasteplasser, informasjonspunkter og andre besøksintensive områder, skal utformes og vedlikeholdes. Informasjon på lokasjonen skal være godt synlig og enkel å lese, både når det gjelder brukerbetaling og retningslinjer for atferd. Slik kan de besøkende få en positiv opplevelse, på premisset at stedsspesifikke kvaliteter ved lokasjonene skal tas hensyn til (Gundersen m.fl, 2024).

Det er viktig å vurdere trafiksikkerhet og andre hensyn langs vegen i arbeidet med informasjonsformidling, skilting, populære stoppesteder langs vegene, parkeringsplasser, renovasjon og sanitetsløsninger, samt markedsføring og plassering av infotavler. Informasjon og tilrettelegging bør være lett tilgjengelig og universelt utformet. Løsninger for parkering og andre tiltak bør være mest mulig «selvforklarende», slik at det skaper minst mulig usikkerhet og redusert fare for ulykker på vegen. Det vil samtidig redusere behovet for skilting langs vegen.

Differensiering innebærer en tilpasning av størrelse og omfang av fasilitetene til behovet. I områder med høy besøksfrekvens kan det være nødvendig med større parkeringsplasser, flere toaletter, og utvidede rasteplasser. I mindre besøkte områder kan enklere og mindre infrastruktur være tilstrekkelig. Fysisk infrastruktur som parkering, skilting, avfallscontainer og toalett, må være av en viss kvalitet og utførelse som tåler det forventede brukernivået og værforholdene i området. Det er et mål om å integrere materialer og design som minimerer inngrep i naturen, og er brukervennlig for personell å rengjøre og vedlikeholde.

Tidlig avklaring av om en lokasjon skal drives helårs eller kun sesongbasert er en viktig del av planleggingsprosessen og har betydning for hvordan området skal tilrettelegges, og hvilke ressurser som kreves. Særlig er det viktig med tanke på drift av toaletter, tømning av søppel, bemanning av vertskap, og brøyting av parkeringsplasser. Sesongdrift betyr at lokasjonen kun er åpen og tilgjengelig i bestemte perioder av året, ofte i takt med turistsesonger eller klimatiske forhold. Planlegging for åpning og lukking av lokasjonen koordineres med forventet besøksvolum, og standard på fasiliteter, for eksempel om det er innlagt vann og fare for frose rør.

Videre må all tilrettelegging skje på naturens premisser og i tråd med Miljødirektoratets veileder for naturvennlig tilrettelegging (Senja kommune, 2022a). For eksempel kan en dagsturhytte eller sherpatrapp generere økt ferdsel, noe som kan være uheldig på steder man ønsker å beskytte fra turister. Selv om et tiltak er tenkt med gode intensjoner, kan det ha utilsiktede konsekvenser som krever en helhetlig planlegging der ulike alternativer er vurdert.

Menneskelig påvirkning kan også bidra til å redusere effekten av klimaendringer, gjennom forebygging, restaurering av skader eller ved å regulere aktiviteten (Brendehaug, m.fl., 2022). Eksempler på dette er god skjøtsel av naturbeite og omlegging av erosjonsutsatte stier for å beskytte sårbare naturområder mot klimapåvirkning.

Naturkartlegginger og sårbarhetsvurderinger kan bidra til å identifisere om etablering av en ny lokasjon, eller videreutvikling av en eksisterende lokasjon, kan tilpasses til landskapets karakteristikk. Kartlegging vil gi oversikt over forekomst av sensitiv natur, som vegetasjon og dyreliv, og grad av menneskelig påvirkning. For å utføre en slik sårbarhetsvurdering er det nødvendig med kunnskap om naturens sensitivitet, samt kunnskap om selve ferdselen eller den antatte fremtidige ferdselen (Hagen m.fl., 2019). Det som anses som “uakseptable” endringer vil alltid kreve en avveining mellom ulike interesser. Det er ofte en klar sammenheng mellom graden av tilrettelegging, bruksintensitet og den romlige fordelingen av bruken.

Universell utforming skal ivaretas i planlegging av lokasjoner. Tilgjengelighet er svært viktig for å sikre at alle brukergrupper har reell tilgang, og dermed hindre utenforskap.

4.4 Bred verdiskaping

Et viktig strategisk grep for helhetlig besøksforvaltning i Senja kommune er satsing på bred verdiskaping. Bred verdiskaping er en tilnærming for bærekraftig samfunns- og stedsutvikling, der det er viktig å skape et samspill mellom de miljømessige, kulturelle, sosiale og økonomiske dimensjonene (Nærings- og fiskeridepartementet, 2023). Målet med bred verdiskaping er å oppnå en synergieffekt, der de ulike formene for verdiskaping forsterker hverandre gjensidig. En helhetlig utvikling, som tar hensyn til både miljømessige, kulturelle, sosiale og økonomiske

aspekter, krever involvering fra et mangfold av aktører. Bred verdiskaping innebærer en annerkjennelse av lokal naturkunnskap og innbyggers tilknytning til sted, og har som mål å skape attraktive steder å bo og leve i (Haukeland & Brandtzæg, 2019).

Bred verdiskaping kan altså nås ved å støtte lokal verdiskaping og innovasjon, revitalisere kultur og fremme sosial bærekraft. Samtidig er et strategisk grep å ivareta naturverdier gjennom formidling, restaurering og sporløs ferdsel. Sammensatte løsninger gjennom bred verdiskaping kan være nøkkelen for stedsutvikling gjennom besøksforvaltning. For eksempel kan et kommunalt “parkvesen” som er finansiert av besøksbidrag være hensiktsmessig for å redusere konflikt mellom besøkende og lokalbefolkning, og samtidig skape arbeidsplasser, og gi viktig informasjon til besøkende (Senja kommune, 2024c). Et annet eksempel på hvordan bred verdiskaping kan oppnås er i potensialet som foreligger i en mulig sertifisering av Sázza - Senja Naturhus som et besøkssenter for natur i Senja kommune.

4.4.1 Sázza - Senja Naturhus som katalysator

Senja kommunestyre vedtok 11.10.2024 at Sázza - Senja Naturhus skal utvikles videre med mål om å være et virksomhetssenter hvor Senja kommune samler noen av kommunens og regionens satsinger innen kultur, kulturhistorie, naturforvaltning, og i tillegg næringsvirksomhet. Det er et overordnet mål å utvikle Sázza-konseptet til et besøkssenter for natur som samler kompetanse innen naturforvaltning til lands og til havs, med fokus på kommunens varierte verneområder i tillegg til Ånderdalen nasjonalpark.

Sázza skal være et møtepunkt mellom norsk og samisk kultur, med utgangspunkt i det kulturhistoriske grunnlaget både lokalt, og i regionen. Utstillinger, kursvirksomhet, arrangementer og møtevirkosomhet skal i en helhet bidra til historiefortellingen og identitetsbyggingen hvor hovedmål er å fremme og styrke det samiske miljøet på Senja. Senja kommunes visjon med Sázza - Senja Naturhus har dermed potensial til å bidra til bred verdiskaping og regenerativ turisme gjennom flere nøkkelområder:

Økologisk bærekraft: Sázza kan implementere praksiser som støtter opp om regenerering av lokale økosystemer. Dette kan inkludere tiltak som naturrestaurering, bevaring av biologisk mangfold og bærekraftig forvaltning av naturressurser. Ved å fremme og praktisere økologisk bærekraft, bidrar Naturhuset til å styrke og gjenopprette det naturlige miljøet, noe som er en kjernekomponent i regenerativ turisme.

Sosial og kulturell verdiskaping: Ved å fremme og integrere samisk kulturhistorie og andre lokale tradisjoner, bidrar Sázza til å bevare og revitalisere kulturell identitet og arv. Dette styrker lokalsamfunnets sosiale struktur og fremmer en dypere forståelse og respekt blant besøkende for regionens unike kulturelle landskap.

Økonomisk utvikling: Sázza kan fungere som en katalysator for lokal økonomisk utvikling ved å tiltrekke seg besøkende og turister, noe som skaper direkte og indirekte jobbmuligheter innenfor turisme, håndverk, lokal matproduksjon og andre relaterte sektorer. Ved å fokusere på naturbasert og kulturell turisme, kan Naturhuset bidra til en mer diversifisert og robust lokaløkonomi.

Utdanning og bevisstgjøring: Gjennom formidling kan Sázza øke bevisstheten om miljømessige og kulturelle spørsmål. Dette utdanner både lokalbefolkningen og besøkende om viktigheten av bærekraftige levemåter og regenerativ turismepraksis, og inspirerer til positive endringer.

Nettverksbygging og samarbeid: Ved å fungere som et knutepunkt for forskjellige interessenter – inkludert lokale myndigheter, næringsliv, akademiske institusjoner og ikke-statlige organisasjoner – kan Sázza fremme samarbeid som støtter bredere regenerative initiativer. Dette samarbeidet kan føre til innovative løsninger og prosjekter som ytterligere forsterker de regenerative effektene av turismen på Senja.

Målene som er skissert i kapittel 2 kan altså nås ved å bruke ulike virkemidler på samme tid, der samarbeid mellom forvaltning, næringsliv, frivilligheten, og lokalbefolkning er sentral. Dette er noe som skal videreutvikles gjennom medvirkningsprosesser som folkemøter og offentlig ettersyn.

5. Om handlingsplanen

For å muliggjøre en bærekraftig besøksforvaltning i Senja kommune operasjonaliseres målene i en handlingsplan basert på grunnleggende prinsipper og strategiske grep beskrevet i besøksstrategien. Handlingsplanen skal være fireårig og følge kommunestyreperioden, men kan revideres årlig. Handlingsplanen er lagt som eget dokument i vedlegg 2.

Vedlegg

Vedlegg 1: Oversikt over lokasjoner i Senja kommune med status og behov

Vedlegg 2: Handlingsplan Overordnet besøksstrategi Senja kommune 2025 – 2035

Vedlegg 3: Rapport Bærekraftig besøksforvaltning i Midt-Troms, 2019

Referanser

Arnekleiv, M., Palmstrøm, S.A., Gundersen, V. & Vistad, O.I. (2024). Besøksforvaltning av mye brukte stier. NINA Rapport 2514. Norsk institutt for naturforskning. Hentet fra <https://hdl.handle.net/11250/3170395>

Brendehaug, E., Dannevig, H. & Korsbrekke, M.H. (2022). Klimatilpassing i nasjonalparker og naturområder. VF rapport 4-2022. Vestlandsforskning.

Fotefar mot nord. (2024). Kart. Hentet fra <https://fotefarmotnord.wordpress.com/fotefar-kart/>

Gundersen, V., Selvaag, S. K., Junker-Köhler, B., & Zouhar, Y. (2024). Visitors' relations to recreational facilities and attractions in a large vulnerable mountain region in Norway: Unpacking the roles of tourists and locals. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 47, 100807. <https://doi.org/10.1016/j.jort.2024.100807>

Hagesæther, P. V. (2024, 16.08). Da alle skulle til Senja. Aftenposten. A-magasinet nr. 23, sidetall 30-37.

Hagen, D., Eide, N. E., Evju, M., Gundersen, V., Stokke, B., Vistad, O. I., Rød-Eriksen, L., Olsen, S. L. & Fangel, K. (2019). Håndbok. Sårbarhetsvurdering av ferdselslokaliteter i verneområder, for vegetasjon og dyreliv (NINA Temahefte 73). Norsk institutt for naturforskning. Hentet fra <http://hdl.handle.net/11250/2593734>

Haukeland, P. I. & Brandtzæg, B. A. (2019). Bred verdiskaping som strategi for bærekraftig stedsutvikling. Utmark, (1), 19. Hentet fra <https://hdl.handle.net/11250/2641294>

Innovasjon Norge. (2021). Nasjonal reiselivsstrategi 2030 – Sterke inntrykk med små avtrykk. Hentet fra <https://business.visitnorway.com/no/strategi-for-norsk-reiseliv/>

Nordnorsk Reiseliv AS. (2021). Prosjektrapport – Ansvarlig markedsføring. Hentet fra <https://ilag.nordnorge.com/content/uploads/sites/5/2021/07/Sluttrapport-Ansvarlig-markedsforing.pdf>

Nordnorsk Reiseliv AS. (2024). Statistikk. Hentet fra <https://ilag.nordnorge.com/wiki/12841/august-9-prosent-okning-ift-fjordaret/>

Nordnorsk Reiseliv AS. (2025). Arbeidsverksted Senja – Gjester, innbyggere og trender. Presentasjon av Agnete Stensland, 29.04.24, Finnsnes.

Nerdrum mfl. (2024). Destinasjonsanalyse Troms. Menon-publikasjon 159/2024. Hentet fra <https://www.nhoreiseliv.no/contentassets/7f3b80f8adf2434dbce9cd6a69a255a4/destinasjonsanalyse-troms.pdf>

Nærings- og fiskeridepartementet. (2023). Leve og oppleve - Reisemål for en bærekraftig fremtid. NOU 2023: 10. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2023-10/id2968657/?ch=1>

Nærings- og fiskeridepartementet (2024a). Vegkart for reiselivsnæringen. Hentet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/df487fd978cd431b9fba6c6ee43625ae/no/pdfs/reiseliv_til-word_depmedia_v2.pdf

Nærings- og fiskeridepartementet (2024b). Høringsnotat om forslag til lov om besøksbidrag. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/aa4c654aec6444d7b299d04f3b47a530/horingsnotat-offentlig-horing-18.11.2024-final4441118.pdf>

Menon. (2021). Norsk reiseliv før under og etter pandemien. Menon-publikasjon 121/2021. Hentet fra https://ilag.nordnorge.com/content/uploads/sites/5/2022/01/20220126_norsk-reiseliv-for-under-og-etter-pandemien.pdf

Riksantikvaren. (u.d.). Kulturminnesøk. Hentet fra www.kulturminnesok.no/

Senja kommune. (2022a). Kommunedelplan for naturmangfold Senja kommune. Hentet fra www.senja.kommune.no/_f/p1/ia1cab37d-2dfc-4a19-9e25-cb0f1be36d30/1_forslag_kdpl_naturmangfold_20220617.pdf

Senja kommune. (2022b). Naturmangfold i Senja kommune. Vedlegg til kommunedelplan for naturmangfold i Senja kommune. Hentet fra www.senja.kommune.no/_f/p1/ic10740b9-1502-45e1-98d6-1500f1df431b/2_forslag_kdpl_naturmangfold_vedlegg_20220617.pdf

Senja kommune (2022c). Planprogram med Overordnet arealstrategi. Senja kommune. Hentet fra www.senja.kommune.no/_f/p1/id0729e0f-0ef2-4ac6-81b1-b92d1a7b2bc5/planprogram_kommuneplanens-arealdel-senja-kommune-sist-rev-v30222.pdf

Senja kommune (2023). Sektorplan Idrett, kultur og frivillighet 2023-2026. Senja kommune. Hentet fra www.senja.kommune.no/_f/p1/ib3d01d46-c500-4ca7-82e4-7080529d97c9/sektorplan-idrett-kultur-og-frivillighet-2023-2026.pdf

Senja kommune. (2024a). Strategisk næringsplan 2024-2028. Senja kommune. Hentet fra senja.kommune.no/_f/p1/iaa382405-44e8-4217-a216-6952a528cc6b/strategisk-naringsplan-senja-kommune-2024-2028.pdf

Senja kommune. (2024b). Helse- og omsorgsplan. 2024-2040. Senja kommune. https://www.senja.kommune.no/_f/p1/i61c0ace0-fd81-4d74-b78d-84af654c360c/200624-helse-og-omsorgsplan-2024-2040-vedtatt-i-kommunestyret-20-juni-2024.pdf

Senja kommune. (2024c). Utredning “parkvesen” - Vurdering av driftsform og organisering. Saksnr. 2024/10247.

Senja kommune (2025). Senja kommune mot 2037 - Høringsutkast per April 2025.

Statsforvalteren i Troms og Finnmark (2017a). Enkel besøksstrategi for Skatvikpakken på Senja. Hentet fra <https://felles.naturbase.no/api/dokument/hent/10146494.PDF>

Statsforvalteren i Troms og Finnmark (2017b). Forvaltningsplan for Teistevika landskapsvernområde. Hentet fra <https://felles.naturbase.no/api/dokument/hent/10146492.PDF>

Statsforvalteren i Troms og Finnmark (2018). Forvaltningsplan for Bergsøyan landskapsvernområde med dyrelivsfredning. Hentet fra <https://felles.naturbase.no/api/dokument/hent/10146491.PDF>

Statsforvalteren i Troms og Finnmark (2019). Enkel besøksstrategi - Stonglandspakken på Senja. Hentet fra <https://felles.naturbase.no/api/dokument/hent/10146493.PDF>

Statsforvalteren i Troms og Finnmark (2020). Enkel besøksstrategi for Vardnesmyra naturreservat på Senja. Hentet fra <https://felles.naturbase.no/api/dokument/hent/10147890.PDF>

Stokke, K.B. & Lykkja, H. (2023). Bærekraftig og bruksretta besøksforvaltning – erfaringer fra kommunal planlegging i Nordland. *Plan*, 55(4), pp. 38–47. Hentet fra <https://doi.org/10.18261/plan.55.4.9>

Ungdata. (2024). Finn Ungdata-tall for ungdomsskolen. OsloMet – Storbyuniversitetet. Hentet fra <https://www.ungdata.no/kartside/>

Viken, A., Benonisen, R., Ekeland, C., Førde, A., Nilsen, R., Nyseth, T., Olufsen, C., Sletvold, O., & Svensson, G. E. (2020). Utfordringer i dagens norske turisme. In A. Viken (Ed.), *Turismens paradokser: turisme som utvikling og innvikling* (pp. 333-352). Orkana akademisk.

Visit Senja Region. (2021). Handlingsplan 2021-2022. Senjaregionen som bærekraftig reisemål. Hentet fra https://www.visitsenja.no/sites/cb_visitsenja/files/2021-11/Handlingsplan%202021%20%E2%80%932022%20Senja.pdf

Visit Senja Region. (2019). Masterplan - Senjaregionen som bærekraftig reisemål. Visit Senja Region, Senja kommune, Dyrøy kommune, Mimir. Hentet fra https://www.visitsenja.no/sites/cb_visitsenja/files/2021-11/Masterplan%20Senjaregionen.pdf

Visit Senja Region (2023). Risikoanalyse for gjester. Hentet fra <https://www.visitsenja.no/media/210>

Ånderdalen nasjonalparkstyre (2021). Besøksstrategi Ånderdalen nasjonalpark. Hentet fra https://www.nasjonalparkstyre.no/uploads/files_anderdalen/Besoksstrategi/Besoksstrategi-Anderdalen-nasjonalpark.Horingsutkast_1.10.21.pdf